

УИЛЯМ ШЕКСПИР

ХЕНРИ VI. ПЪРВА ЧАСТ

Част 7 от „Исторически драми“

Превод от английски: Валери Петров, 1981

chitanka.info

ХЕНРИ VI. ПЪРВА ЧАСТ^[0]

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

КРАЛ ХЕНРИ ШЕСТИ — крал на Англия

ДУК ГЛОСТЪР (Хъмфри) — чичо на краля и лорд-настойник

ДУК БЕДФОРД (Джон) — чичо на краля и регент на Франция

ДУК ЕКСЕТЪР (Томас Бофорт) — прачичо на краля

УИНЧЕСТЪРСКИЯТ ЕПИСКОП — после **КАРДИНАЛ**
(Хенри Бофорт) — прачичо на краля

ГРАФ (после **ДУК**) **СЪМЪРСЕТ** (Джон Бофорт)

РИЧАРД ПЛАНТАДЖЕНЕТ (после **ДУК ЙОРК**) — син на покойния Ричард, граф Кеймбридж

ГРАФ УОРИК

ГРАФ СОЛЗБЪРИ

ГРАФ СЪФЪК (Уилям де ла Пул)

ЛОРД ТОЛБЪТ (после граф Шрузбъри)

ДЖОН ТОЛБЪТ — негов син

ЕДМЪНД МОРТИМЪР (граф Марч)

СЪР ДЖОН ФАСТОЛФ

СЪР УИЛЯМ ГЛЕНЗДЕЙЛ

СЪР ТОМАС ГАРГРЕЙВ

КМЕТЪТ НА ЛОНДОН

УУДВИЛ — комендант на Тауър

ВЪРНОН — привърженик на Бялата роза (Йорк)

БАСЕТ — привърженик на Алената роза (Ланкастър)

ПРАВНИК, ТЪМНИЧАРИ, ПАПСКИ ЛЕГАТ, ПРАТЕНИЦИ

ДОФИНЪТ ШАРЛ — престолонаследник (после крал) на Франция

РЕНИЕ — Анжуйски дук, с титла крал на Неапол

ДУК АЛАНСОН
БУРГУНДСКИЯТ ДУК
ОРЛЕАНСКИЯТ БАСТАРД^[1]
УПРАВИТЕЛЯТ НА ПАРИЖ
ГЛАВЕН АРТИЛЕРИСТ на Орлеан
НЕГОВИЯТ СИН
НАЧАЛНИК НА ГАРНИЗОНА В ГРАД БОРДО
ФРЕНСКИ СЕРЖАНТ
ВРАТАР на Овернската графиня
СТАРЕЦ-ОВЧАР — баща на Жана
МАРГАРИТА — дъщеря на Рение; после съпруга на Хенри VI
ОВЕРНСКАТА ГРАФИНЯ
ЖАНА (известна като Жана д'Арк)

Лордове, посланици, пазачи на Тауър, часови, глашатаи, офицери, войници, пратеници, слуги, разузнавачи, духове.

Място на действието: Англия и Франция.

[0] Оригиналното заглавие на пиесата е „The first Part of Henry the Sixth“ — „Първа част на Хенри Шести“. Повечето от действащите лица са исторически.

Крал Хенри VI — син на Хенри V (1422–1461; умрял през 1471) — бил коронясан като деветмесечно дете. Регентският съвет бил възглавяван от чичото на малолетния крал, дук Бедфорд, който по време на отсъствието си от страната като регент на Франция бил заместван от другия му чичо дук Глостър. Почти едновременно с Хенри V умрял и малоумният френски крал Шарл VI. Дофинът му поел короната под името Шарл VII и възобновил войната с англичаните. Около 1430 г. сред народните маси на Франция възникнало мощно патриотично движение, възглавявано от простата селянка Жана д'Арк. Войната добила неблагоприятен за англичаните развой. Жана освободила от обсада град Орлеан и скоро главният английски военачалник Толбът бил пленен, а един друг военачалник — Фастолф — позорно избягал от полесражението. През 1430 г. обаче Жана била пленена и след година осъдена като вещица от френски църковен съд, действащ на окупираната от англичаните френска територия, и изгорена на клада. Но това не подобрило положението на

англичаните. През 1435 г. техният съюзник Бургундският дук минал на страната на французите. В същата година умрял дук Бецфорд и регентството на Франция било поето от дук Ричард Йорк. Действията във Франция се затруднили още повече от нарасналото национално съзнание на френските народни маси, от липсата на средства и от раздорите между големите английски феодали, едни от които — начело с дук Глостър, били за войната с французите, а други — водени от Уинчестърския епископ и граф Съфък, за мира с тях. Врѣх взели привържениците на мира. През 1445 г. Хенри се оженил за Маргарита Анжуйска, дъщеря на бедния крал на Неапол Рене, и прехвърлил на баща ѝ последните владения на англичаните във Франция, които били защитавани с упорство от Толбът. Войната завършила без официално сключване на мир.

Мнозина от героите на пиесата участват и в предшестващата пиеса — „Хенри Пети“. ↑

[1] *Бастард* — незаконен син; обикновено с нечиста благородническа кръв. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В Уестминстърското абатство.

Траурен марш. Влизат, следвайки ковчега на крал Хенри Пети, в жалейни дрехи Бедфорд, Глостър, Ексетър, Уорик, Съмърсет, Уинчестърският епископ и Свита.

БЕДФОРД

Смрачи се, ден! Небе, увий се в траур!
Комети, предвещаващи промени
в страни и времена, по небосвода
размахали блестящите си плитки,
нашибайте зловредните звезди,
решили гибелта на Хенри Пети,
на този крал, премного знаменит,
за да живее дълго, и тъй славен,
че Англия до днес, откак се помни,
не е загубвала подобен нему!

ГЛОСТЪР

Тя крал не е познавала изобщо,
преди да дойде той! Той бе преливащ
от качества и дарби за владетел:
издигнеше ли меч, слепеше с него
противниците си; ръце размахал,
приличаше със тях на змей хвъркат;
а взорът му пламтящ със гневен пламък
отблъскваше по-сигурно вразите
от слънцето, когато по обяд
блестеше срещу тях... Какво да казвам? —
Делата му надхвърлят всички думи.
Десница той не вдигна ни веднъж,
без Славата да кацне върху нея!

ЕКСЕТЪР

Защо оплакваме го в черен цвят,
а не покрити в кърви? Той е мъртъв
и няма да възкръсне нивга вече!
След тоз ковчег безчувствен ний вървим
и като пленници, които следват
в окови триумфална колесница,
прославяме с кортежа си тържествен
безславната победа на Смъртта.
Сега какво да правим? Да кълнем ли
звездите гибелни, задето, в сговор,
са причинили неговата смърт,
или да обвиняваме за нея
изкуствата на хитрите французи,
вълшебници и вещици, които
са го стопили със магични думи?

ЕПИСКОПЪТ

Той беше крал велик, защото беше
благословен от Краля на кралете —
французите не ще треперят даже
на второто пришествие тѝй, както
трепереха пред неговия образ!
Той бе войник на Бога и победи
измолваше му святата ни църква!

ГЛОСТЪР

За църквата ще ми приказваш ти —
тя нишката му само съкрати!
Вий Бога молихте за принц-играчка,
когото вашата ръка да мачка!

УИНЧЕСТЪР

А ти, бидейки негов лорд-настойник,
жадуваш власт над принца и страната!
Жена ти е надменна и от нея
ти много повече боиш се, Глостър,
отколкото от Бога и от всички

благочестиви негови слуги!

ГЛОСТЪР

За благочестие не ми приказвай —
ти, плътолюбецо, не стъпваш в черква,
освен за да измолваш от небето
нещастия за своите врагове!

БЕДФОРД

Смирете тези разпри! Да вървим!
След мене, глашатаи! Вместо злато
желязо ний ще сложим пред олтаря —
ненужни са ни мечовете, щом
го няма Хенри, който да ни води.
Потомство, дни очакват те, когато
кърмачетата ще бозаят сълзи
от майчини очи, страната цяла
ще е море от стон и в нея само
жени ще са останали да плачат
по мъртвите! Духа ти, Хенри Пети,
аз призовавам: острова пази ни,
предпазвай го от вътрешни борби,
срази враждебните към нас комети!
Душата ти звезда ще стане горе
по-светла и от таз на Юлий Цезар!...

Влиза Първи пратеник.

ПЪРВИ ПРАТЕНИК

Почтени лордове, привет на всички!
От Франция пристигам с лоши вести
за загуби, провали, неуспехи:
загубени са Реймс, Компьен, Руан,
Париж, Гизорс, Поатие и Орлеан!

БЕДФОРД

И всичко туй пред тялото на Хенри?
По-тихо говори, че този списък
от ценни градове ще го накара,
оловото разкъсал^[2], да възкръсне!

ГЛОСТЪР

Париж — не вече наш? Руан — загубен?
Да бе възкръснал Хенри, тези вести
го биха умъртвили втори път!

ЕКСЕТЪР

Как стана? Кой предател го извърши?

ПЪРВИ ПРАТЕНИК

Не, нямаше предателства, а само
недостиг на човеци и на средства.
Войниците роптаят, че наместо
да се подготвят и печелят битки,
на клики разделени, вие тука
се карате за своите генерали.
Един е за протакане без харч,
друг литнал би, ала крила му липсват,
а трети смята, че мирът могъл би
да се постигне с хитроумни думи.
Английски благородници, на крак!
Недейте с мудността си помрачава
новоспечелената наша слава!
Държавният ни герб е презполвен,
обрани са ни лилиите френски^[3]!

ЕКСЕТЪР

Ако за Хенри липсваха ни сълзи,
те щяха да залаят като прилив
след твоята вест великите му мощи!

БЕДФОРД

Регент съм аз на Франция и главно

за мен са лоши тези новини.
Но аз ще браня своята власт и титла.
Желязната ми ризница веднага!
Далеч от мен тез траурни одежди!
Аз на французите ще нанеса
такива рани, че за своята дързост,
те, вместо със очи, със тях да плачат!

Влиза Втори пратеник.

ВТОРИ ПРАТЕНИК

Почтени лордове, във тез писма
ще прочетете само скръб и горест;
обхваната от бунт срещу властта ни
е цяла Франция, като изключим
известен брой по-дребни градове;
дофинът Шарл е коронясан в Реймс
и Орлеанският Бастард е с него;
поддържа го и дукът Алансон
и го подкрепя дук Рение Анжуйски.

ЕКСЕТЪР

Дофинът — крал? Към него бягат всички?
Ний где ще бягаме от тоя срам?

ГЛОСТЪР

Кой бяга? Аз — наопаки — ще литна
към гърлото на нашия противник!
Без теб дори, ако се бавиш, Бедфорд!

БЕДФОРД

Не се съмнявай в смелостта ми, Глостър —
в ума ми вече Франция е цяла
залята от английските войски!

Влиза Трети пратеник.

ТРЕТИ ПРАТЕНИК

Почтени лордове, за да засиля
плача ви по покойния ни крал,
вест нося ви за битката, която
води лорд Толбът с френската войска.

УИНЧЕСТЪР

И във която Толбът победил е,
нали така?

ТРЕТИ ПРАТЕНИК

Обратното, за жалост.
В която Толбът беше победен;
и ето ви подробности от боя:
Оттегляйки се на десети август
подир обсадата на Орлеан
със своята шестхилядна войска,
безстрашният ни рицар бе обхванат
във обръч от французи, наброяващ
най-малко двайсет хиляди войника.
Той нямаше кога да преустрои
войската си добре и, вместо пики,
набучи безразборно и нарядко
колове от оградите, във опит
да спре пред своите стрелци вълната
на вражеската конница. Три часа
трая сражението и във него
със копие и меч извърши Толбът
невероятни чудеса от храброст:
стотици прати в ада, ни един
не удържа на неговата сила!
Наляво и надясно той сечеше,
така че ужасените французи
го сметнаха за дявола във броня,
а неговите хора, удивени,
крещяха с пълно гърло: „Толбът! Толбът!“

и яростно се хвърляха във боя;
и боят би завършил със победа,
ако, за изненада, сър Джон Фастолф
не бе се проявил като страхливец.
Поставен по-надире в авангарда,
за да подкрепя първите редици,
той, без да влезе в досег със врага,
обърна най-позорно гръб на боя.
И с туй започна общото клане:
врагът отвсякъде ни обгради
и някакъв валонски^[4] подлизурко,
със цел да се подмаже на дофина,
прониза с копието си в гърба
прекрасния английски рицар Толбът,
когото Франция веднъж не беше
посмяла да погледне във лицето!

БЕДФОРД

Убит лорд Толбът? Себе си тогава
аз ще убия за това, че в леност
и във охолство съм живял, когато
един тъй доблестен военачалник,
нуждаещ се от помощ, бил е подло
оставен във ръцете на врага!

ТРЕТИ ПРАТЕНИК

Не, той е жив, но в плен. И също в плен
са лордовете Скейлз и Хънгърфорд.
Голяма част от нашите войници
са взети пленници или изклани.

БЕДФОРД

Аз откупа му сам ще изплатя!
Дофина им от трона му ще смъкна
с главата нанадолу и ще дам
короната му в откуп за лорд Толбът!
Четирма френски знатни ще сменя

за наш един! Довиждане на всички!
Отивам да изпълня своя дълг.
Във Франция със лумнали огньове
ще чествувам деня на свети Георги^[5]!
Войска от десет хиляди войника
ще стегна незабавно и със нея
в реки от кръв Европа ще заляя!

ТРЕТИ ПРАТЕНИК

И бързайте, защото Орлеан
е обсаден от нашите, но те
са с нисък дух и крайно оредели.
Граф Солзбъри ви моли за подкрепа
и с труд удържа бунта сред бойците,
които трябва да държат в обсада
далече превъзхождащ ги противник.

ЕКСЕТЪР

Спомнете си, че клехте се пред Хенри
да смажете дофина им или
да го зажеглите във свойто иго!

БЕДФОРД

Добре го помня и си взимам сбогом,
за да подготвя бойните ни сили!

Излиза.

ГЛОСТЪР

Пък аз ще ида незабавно в Тауър
да проверя топове и запаси,
а след това ще обявя за крал
сина на краля, малкия ни Хенри!

Излиза.

ЕКСЕТЪР

А аз, пазител негов, ще отида
при принца в Елтам^[6], за да се погрижа
за неговите сигурност и здраве.

Излиза.

УИНЧЕСТЪР

За всеки тук намери се задача,
освен за мен, но аз не ще остана
като глупак, със скръстени ръце —
от Елтам принца аз ще отвлека
и сам ще хвана лоста на века!

Излиза.

[2] „... оловото разкъсал“ — става дума за оловната обвивка на ковчега. ↑

[3] „... лилиите френски.“ — от 1420 г. гербът на английските крале включвал и френските лилии. ↑

[4] „... валонски подлизурко...“ — Валония е област между Североизточна Франция и Нидерландия. ↑

[5] „... деня на свети Георги.“ — денят на свети Георги — патрон на Англия — е бил на 23 април. ↑

[6] *Елтам* — дом, в който малолетният Хенри бил възпитаван до възшествието му на престола. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Франция. Пред стените на Орлеан.

Тръбен звук. Влизат с барабанен бой Дофинът, Алансон, Рение и Войници.

ДОФИНЪТ

Движенията истински на Марс^[7],
и тука долу, както на небето,
до днес не са известни. Преди малко
той беше с англичаните, сега
победата с усмивка дава нам.
Кои по-важни градове не са
в ръцете ни? Ний тука преспокойно
се разполагаме във Орлеан,
додето те, от глад добили вид
на призраци, нападат ни без воля
веднъж във месеца, и то за кратко.

АЛАНСОН

Без каша от овес и без говеждо
не могат англичаните да карат.
На плъхове извадени приличат
тез мулета нещастни, щом им липсва
чувалът зоб, завързан зад ушите!

РЕНИЕ

Да скъсаме таз глупава обсада!
Достатъчно мотахме се без дело.
В наш плен е Толбът, от когото всъщност
най-много се бояхме. Кой остава?
Единствен Солзбъри, а тоз безумец
жлъчта си нека пръска, ако иска,
във дребни схватки — все едно, му липсват
за истинска война пари и хора!

ДОФИНЪТ

Тръбете сбор! Ще ги нападнем пак!
Напред за опетнената ни чест!
Простен да бъде, който ме убие,
видял ме да отстъпвам или бягам!

Излизат.

*Шум на битка. Французите са отблъснати, с големи загуби, от англичаните. Влизат отново
Дофинът, Алансон и Рение.*

ДОФИНЪТ

Кой виждал е такова нещо? Стадо!
Пъзливци, кучо племе, подлеци!
Не бих побягнал никога, ако
не бях оставен сам сред враговете!

РЕНИЕ

Тоз Солзбъри бил страшен главорез!
Сражаваше се тъй, като че ли
не му се щеше вече да живее.
И другите налитаха върху ни
със стръв на лъвовете, съзрели плячка!

АЛАНСОН

Фруасар^[8] е наш съплеменник, а казва
за англичаните, че те били
по времето на Едуард Трети всички
подобни на Роланд и Оливие^[9].
Това се потвърждава днес, когато
те пращат против нас бойци като
Самсон и Голиат^[10]. Един за десет!
Сръндаци мършави — отде да знаем,
че толкоз храброст ще се крие в тях!

ДОФИНЪТ

Предлагам да оставим този град.
Тъй както става с мартенските зайци,
гладът ще ги направи по-безстрашни.
Добре ги зная: обсадят ли крепост,
стените ѝ със зъби ще изгризят,
но от обсадата не се отказват.

РЕНИЕ

Ръцете им са движени, изглежда,
от някакви пружини, за да удрят
като часовници без спир и отказ —
така ако не беше, досега
пред натиска ни щяха да отстъпят!
Аз бих го изоставил тоя град,
ако ме питате.

АЛАНСОН

Така да бъде!

Влиза Орлеанският Бастард.

БАСТАРДЪТ

Къде е принц дофинът? Нося вести.

ДОФИНЪТ

Привет на Орлеанския Бастард!

БАСТАРДЪТ

Изглеждате посърнали и бледи.
Нима е от последния провал?
Не бойте се, подкрепата е близко.
Доведох тук една девица свята,
която чрез явление небесно
получила е заповед да вдигне
таз тягостна обсада и очисти
страната ни от чуждите войски.

Тя има дар пророчески, по-силен
от тоз на деветте сибили римски^[11],
и всичко вижда — минало и бъдно!
Да я повикам ли пред ваша светлост?
Повярвайте, това, което казвам,
е сигурно, кралю, и безпогрешно!

ДОФИНЪТ

Викнете я!

Бастардът излиза.

Но най-напред, Рение,
способността ѝ нека проверим.
Вземете мойто място, ето тъй,
и я разпитвайте със властен тон:
по тоя начин ще установим
доколко има дар на ясновидка.

Влиза отново Бастардът, следван от Жана.

РЕНИЕ

Девойко млада, ти ли заявяваш,
че можеш да извършваш чудеса?

ЖАНА

Рение Анжуйски, ти ли си представяш,
че можеш да измамиш лесно Жана?
Дофинът де е?... Я излез, излез!
И без да съм те виждала, те зная.
Не се чуди — за мене няма скрито.
Аз трябва да говоря с тебе лично!...
Дръпнете се, вий всички, настрани!

РЕНИЕ

Започна смело, с първия си удар!

ЖАНА

Дофине, аз овчарска дъщеря съм,
със ум, в науките неизкусен,
но Богу и на Божията майка
угодно бе с великата си милост
да озарят неуката девойка,
и ето, както си пасях овците,
оставила на слънцето да пърли
моминските ми бузи, в миг пред мене
яви се Богородица във блясък
и с реч тържествена ми заповяда,
оставила пастирските си грижи,
да отърва страната си от зло.
Тя помощ обеща ми и сполука
и, засияла в пълната си слава,
прониза ме с лъчите си, така че
мен, смуглата до този миг, направи
тъй хубава, каквато ти ме виждаш.
Какъвто искаш ми задай въпрос
и неподготвен отговор ще имаш.
Извикай ме на бой и сам ще видиш,
че с много превъзхождам своя пол.
Повярвай ми, ще идеш надалеч,
ако ме вземеш за другар по меч!

ДОФИНЪТ

Ти тъй ме смая с гордото си слово,
че само таз проверка ще направя:
със мене ще се срещнеш във двубой.
Надвиеш ли ме — значи си правдива,
ако ли не — от мен не искай вяра!

ЖАНА

Готова съм. Това е моят меч,
с пет лилии френцюзки украсен
от всякоя страна на острието.
Избрах го аз за себе си в Турен,
сред пращен куп от вехти железа

във храма на света Екатерина.

ДОФИНЪТ

Тогаз да почнем в името на Бога.
Не се боя от ни една жена!

ЖАНА

Пък аз от никой мъж не ще побегна!

Сражават се. Жана надвива Дофина.

ДОФИНЪТ

Възпри ръка! О, ти си амазонка,
размахала Дебориния меч^[12]!

ЖАНА

Помага ми светата Божа майка —
по женски слаба щях да съм без нея.

ДОФИНЪТ

Не зная кой помага ти, но чувствам,
едничка ти на мене ще помогнеш:
надви ти в мен десница и сърце
и аз по твоята любов копнея!
Прекрасна Дево — ако тъй се казваш, —
французкият дофин те умолява,
наместо да ти бъде повелител,
от днес да стане предан твой служител!

ЖАНА

Дългът ми от небето осветен е,
затуй любов не чакай ти от мене.
От чужденци очистя ли страната,
тогава ще помисля за отплата.

ДОФИНЪТ

На волята ти роб ще бъда аз —
добра бъди към мене дотогаз!

РЕНИЕ

Тоз разпит май че стана доста дълъг.

АЛАНСОН

До дъно иска да проникне в нея,
не би го толкова проточил инак.

РЕНИЕ

Да го прекъснем, щом не знае мярка.

АЛАНСОН

Навярно мярка му се друго нещо —
жените знаят да ни мамят вещо.

РЕНИЕ

Решихте ли се, сир? Какво ще правим?
Ще отбраняваме ли Орлеан?

ЖАНА

И питате, неверници страхливи?
До сетен дъх! Без страх! Със вас е Жана!

ДОФИНЪТ

Речта й утвърждавам! Ще го браним!

ЖАНА

Аз бич за англичаните да бъда
определена съм от небесата.
Обсадата им още днес ще пръсна.
След моята намеса в таз война
ще грейнат дните на свети Мартин
и лятото на морското рибарче^[13].
Какво е славата? — Едно отпърво
нищожно кръгче в тихата вода,

което разширява се безкрайно,
додето от разрастване изчезне.
Кръгът на англичаните приключи
със Хенри Пети. С неговата смърт
великата им слава се разсея.
Сега аз режа стихналата шир,
подобно на галера величава,
понесла Цезаря с товар от слава!

ДОФИНЪТ

Щом гълъб е съветвал Мохамеда^[14],
орел на тебе е подсказвал, чувствам.
От майката на Константин, Елена^[15],
и от предсказващите дъщери
на свети Филипа^[16] ти по си мъдра!
О, звездо ясна, слязла на земята,
как по-достойно да те почета?

АЛАНСОН

Без бавене! Обсадата да пръснем!

РЕНИЕ

Девойко, прогони ги от града,
спаси честта ни и стани безсмъртна!

ДОФИНЪТ

Напред! Ако ни тя измами, значи
че няма на земята предсказвачи!

Излизат.

[7] „... движенията истински на Марс...“ — по Шекспирово време орбитата на Марс не е била изучена. Тук смисълът на израза е, че обратите на войната са непредвидими като движението на планетата. ↑

[8] *Фруасар* — Жан Фруасар (ок. 1337 — след 1404) е френски летописец, описал събитията между 1325 и 1400 г. ↑

[9] „... *Роланд и Оливие*.“ — герои от френския средновековен епос „Песен за Роланд“. ↑

[10] „... *Самсон и Голиат*.“ (библ.) — Самсон бил съдия на юдеите, прочут със своята сила, чиято тайна се криела в косата му; Голиат бил вожд на техните врагове филистимляните; макар с гигантски ръст и сила той бил убит в двубой от младия и крехък Давид. ↑

[11] „... *деветте Сибили римски*...“ — Сибила е нарицателно име за някои жени, на които древните римляни приписвали пророчески дарби. Най-прочутата от тях била според легендата Кумейската сибила (от гр. Куме в Южна Италия), която оставила девет книги с пророчества. За тях неправилно се споменава тук. ↑

[12] „... *амазонка... Дебориния меч*“ (мит.; библ.) — амазонките са били легендарно племе, съставено от войнствени жени; Дебора била юдейска пророчица и военачалничка, която освободила племето си от игото на хананаитите. ↑

[13] „... *дните на свети Мартин... рибарче*“ — последни топли дни на късната есен; еквивалент на нашето циганско лято. ↑

[14] „... *гълъб... Мохамеда*...“ — според преданието Мохамед приучил един гълъб да кълве зърна от ухото му и убедил арабите, че той е пратеник на Светия дух, който му нашепва божествени откровения. ↑

[15] „... *майката на Константин, Елена*...“ — става дума за света Елена, майка на римския император Константин Велики (274–337 г.), която имала видение, помогнало и да намери Исусовия кръст. ↑

[16] „... *дъщери на свети Филип*...“ (библ.) — четирите дъщери на евангелиста Филип от Кесарей имали според преданието пророчески дар. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Лондон. Пред Тауър.

Влиза Глостър, следван от Слуги в сини дрехи.

ГЛОСТЪР

Дойдох във Тауър, за да го прегледам.
Подир смъртта на Хенри все се плаша
от подлости. Къде са тез пазачи?
Отваряйте веднага! Вика Глостър!

ПЪРВИ ПАЗАЧ (*отвътре*)

Кой хлопа така дръзко по вратите?

ПЪРВИ СЛУГА

Високоблагородният дук Глостър!

ВТОРИ ПАЗАЧ

Какъвто и да е, не се допуска!

ПЪРВИ СЛУГА

Не знаеш ли, че той е лорд-настояник?

ПЪРВИ ПАЗАЧ (*отвътре*)

Напразно настоява твоят лорд.
Ний имаме нареждане отгоре.

ГЛОСТЪР

Отде „отгоре“? Кой го е издал?
Друг лорд-настояник няма в таз държава!...
Разбивайте! На моя отговорност!
Селяци долни, ще се гаврят с Глостър!

Слугите се опитват да разбият вратите. Към стената отвътре се е приближил Уудвил.

УУДВИЛ (*отвътре*)

Кой блъска вън? Какъв е този бунт?

ГЛОСТЪР

Отваряй незабавно, коменданте!
Познах гласа ти! Заповядва Глостър!

УУДВИЛ (*отвътре*)

Не се сърдете, но не мога, сър.
Аз имам заповед от кардинала
да не допускам в Тауър нито вас,
ни кой да е от вашите слуги.

ГЛОСТЪР

Страхливи Уудвил, ти над мен поставяш
наперения Уинчестърски поп,
когото кралят ни едва търпеше!
Бунтар си ти към трона и към Бога!
Отваряй или аз ще те изритам
след малко вън!

ВТОРИ СЛУГА

Отваряйте вратите!
Ако се бавите, ще ги разбием!

Влиза Уинчестър, следван от Слуги в кафяви дрехи.

УИНЧЕСТЪР

Какво ти става, горделиви Хъмфри?

ГЛОСТЪР

Ха! Ти ли, тикво бръсната, си казал
да ми затварят портите на Тауър?

УИНЧЕСТЪР

Да, аз, защото си не лорд-настойник,
а лорд-разбойник спрямо своя крал!

ГЛОСТЪР

Дръпни се, заговорнико отявлен!
Не ти ли искаше да умъртвиш
покойния ни крал и разрешаваш
на лондонските курви да грешат^[17]?
Ако нахалстваш, ще те втика цял
във тази твоя кардиналска шапка!

УИНЧЕСТЪР

Не, ти дръпни се, аз не ще отстъпя!
Щом искаш, направи Дамаск^[18] да бъде
туй място тука и стани сам Каин,
проклет зарад убийството на Авел!

ГЛОСТЪР

Не, аз ще те прогоня, само толкоз!
Ще те повия като пеленаче
в червената ти роба и във нея
ще те откарам другаде да врякаш!

УИНЧЕСТЪР

Започвай, предизвиквам те открито!

ГЛОСТЪР

Как каза? Предизвикваш ме открито?...
Ей, сините, измъквай меч! Да хвърлим
един пердах на тез кафяви псета!
Брадата си пази, надменни попе,
че ако сграбча я, ще те науча
напук на всички папи и прелати!
Ще стъпча кардиналската ти шапка,
ще омета със бузите ти двора!

УИНЧЕСТЪР

Ще отговаряш пред самия папа!

ГЛОСТЪР

И ще му кажа бръмбари да лапа!
Гъсок от Уинчестър, ще те наложа!
Удрете го, тоз вълк във овча кожа!
Марш, кучета кафяви! Марш оттука,
двуличнико във пурпур! Удряй! Бий!

*Слугите на Глостър надделяват над слугите на Уинчестър. Влиза Кметът на Лондон,
следван от Стражи.*

КМЕТЪТ

Позор и срам, служители върховни!
Сами да нарушавате мира!

ГЛОСТЪР

Като не знаеш как съм оскърбен,
мълчи си, кмете! Този Бофорт тука,
противник на небето и на краля,
за свои цели е заграбил Тауър!

УИНЧЕСТЪР

А този враг на гражданството, Глостър,
облагащ с такси вашите кесии,
тоз яростен противник на мира,
мечтаещ за войни една след друга,
сега напада вярата, защото,
бидейки лорд-настойник, се опитва
да се снабди с оръжие от Тауър,
за да свали законния ни крал
и увенчае себе си с корона!

ГЛОСТЪР

Затуй се плаща с удари, не с думи!

Схватката се възобновява.

КМЕТЪТ

Пред толкоз страсти нямам друго средство
освен тържествено да заповядам
чрез гърлото на своя глашатай.

ГЛАШАТАЯТ

Хора от всички съсловия, стекли се тук на днешния ден с оръжие
в ръка, противно на Божието и кралското спокойствие, в името на
негово величество заповядвам и повелявам да се разотидете по
домовете си, като ви забранявам от днес нататък да носите, вадите и
употребявате каквито и да било мечове, кинжали и други оръжия.
Горното под страх от смърт!

ГЛОСТЪР

Отстъпвам пред закона, кардинале,
но ний отново ще се срещнем с теб!

УИНЧЕСТЪР

И то ще е за твоя сметка, Глостър —
с кръвта си ти ще ми платиш за днеска!

КМЕТЪТ

Ако не се разпръснете, ще викна
народа със тояги!... Тоз пастир
е по-надменен от самия дявол!

ГЛОСТЪР

Дълга си ти изпълни. Сбогом, кмете!

УИНЧЕСТЪР

Пази главата си, омразни Глостър —
възнамерявам да я имам скоро!

*Излиза — следван от Слугите си — от една страна; Уинчестър — следван от своите Слуги
— излиза от друга.*

КМЕТЪТ

Да се очисти всичко и след мен!...
Какви горещи хора, Боже мой!
Аз сам до днес не съм участвал в бой!

Излиза, следван от Стражите.

[17] „... на лондонските курви да грешат“ — публичните домове в Лондон, намиращи се близо до театрите на южния бряг на Темза, били под юрисдикцията на Уинчестърския епископ. ↑

[18] „... направи Дамаск...“ — според преданието град Дамаск бил изграден на мястото, където първият син на Адам, Каин, убил брат си Авел. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В Орлеан.

Влизат Главният артилерист на града и неговият Син.

АРТИЛЕРИСТЪТ

Ти знаеш, синко мой, че сме в обсада
и че предградията ни са вече
превзети от английските войници.

СИНЪТ

Да, татко, и по тях съм стрелял даже,
макар че ни веднъж не съм улучвал.

АРТИЛЕРИСТЪТ

Тоз път, ако ме слушаш, ще улучиш.
Аз тук съм главният артилерист
и трябва с нещо да се проявя.
Разузнавачите ми съобщиха,
че англичаните са взели там
оназ висока кула и от нея —
през хе, оназ решетка от желязо —
следят движенията във града,
за да откриват най-добрите точки,
в които могат да ни навредят
със нападение или със изстрел.
За да лиша врага от таз възможност,
към мястото насочих един топ
и вече от три дни седя и чакам
да се покаже някой. Но, уви,
не мога вече, замести ме малко.
Щом видиш зад решетката човеци,
извикай ме веднага — аз ще бъда
при градския управител, помни!

Излиза.

СИНЪТ

Не бой се, татко, ако ги издебна,
ръката ти не ще ми е потребна!

Излиза.

Появяват се наврѝх една кула Солзбѝри, Толбѝт, Гленздейл, Гаргрейв и други.

СОЛЗБЪРИ

О, Толбѝт, моя радост, въздух мой!
Отново между нас! Как беше там?
И как успя от плен да се измъкнеш?
Нетѝрпелив съм. Разкажи ми всичко,
додето сме на кулата, тук още!

ТОЛБЪТ

Дук Бедфорд бе пленил един известен
французки благородник — Дѝо Сантрай
и размени го с мен. Преди това
врагѝт поиска, с цел да ме обиди,
да ме смени със друг, по-дребен рицар,
но аз отхвърлих, предпочел смѝртта,
таз евтина оценка и накрая
получих откупа, желан от мен...
Но долното предателство на Фастолф
ме мѝчи още. Ах, изменник подѝл,
да можех да го пипна, със юмруци
изпълнил бих му смѝртната присѝда!

СОЛЗБЪРИ

Не каза как отнесоха се с теб.

ТОЛБЪТ

С язвителни обиди, гаври, хули!

Изложиха ме на един площад
за публична забава на народа
и почнаха да викат: „Този тука
е ужасът за нашата войска,
плашилото на френските дечица!“
И аз тогаз със сила се отскубнах
от своите стражи и захванах с нокти
да къртя камъни и да ги хвърлям
по тез, които гледаха срама ми.
Пред яростта ми пръснаха се всички
и дълго зяпаха ме отдалече —
макар и в клетка, бях за тях опасен,
защото само името на Толбът
ги караше да мислят, че могъл бих
с ръце да късам пръти от желязо,
да чупя с крак стоманени греди;
и затова отряд стрелци отбрани
се сменяше край мене денонощно
и всеки се прицелваше в гърдта ми,
щом само се помръднеш във леглото.

Влиза и излиза — долу — Синът на Главния артилерист с горящ запалител в ръка.

СОЛЗБЪРИ

Със болка слушам как си бил измъчван,
но ние, знай, ще им го върнем скъпо!
Сега е време в Орлеан за обед
и аз през таз решетка виждам всички
във домовете им и виждам също
как френската войска се укрепява.
Ако желаеш, можеш да надникнеш...
Съвет ми дайте, вий, сър Томас Гаргрейв,
и вий, сър Уилям Гленздейл: коя точка
да бъде цел на следващия залп?

ГАРГРЕЙВ

На северния вход се трупат знатни.
Аз мисля да ударим първо там.

ГЛЕНЗДЕЙЛ

Или по бастиона, пазещ моста.

ТОЛБЪТ

Изглежда трябва да ги изтощим
с гладуване и чести малки схватки...

Топовен изстрел. Солзбъри и Гаргрейв падат.

СОЛЗБЪРИ

О, Господи, нас, грешните, помилуй!

ГАРГРЕЙВ

О, Господи, прости ми греховете!

ТОЛБЪТ

Отде ни сполетя таз зла беда?
О, Солзбъри, продумай, ако можеш!
О, дивен образец за войнска храброст,
едното ти око, едната буза —
къде са те? Проклетата да си, куло!
И ти да си проклета, о, ръка,
донесла ни ужасната покруса!
Тринайсет битки Солзбъри спечели,
войник направи той от Хенри Пети!
Дорде последен барабан ехтеше
над бойното поле, на своя меч
не даваше той отдих, тъй го помня.
О, Солзбъри, дай знак, че още жив си!
Глас нямаш вече, но с едно око
за милост към небето погледни —
и слънцето с едно око оглежда
от край до край земята! О, небе,

ако над Солзбъри не се смилиш,
на всеки друг отказвай милостта си!
Сър Томас Гаргрейв, има ли във тебе
искра живот? Отговори на Толбът!
Не, поглед само повдигни към него!...
Снемете тялото! Ще ви помогна
да го заровим по достоен начин.
Ти, Солзбъри, туй имай за утеха,
че няма да умреш преди...
Той махна ми и се усмихна, сякаш
ми казваше: „Като умра, помни
да отмъстиш за мен на враговете!“
Ще помня, мой Плантадженет, и с радост
като Нерон на лютня^[19] ще просвирия
пред техните пламтящи градове;
ще плаче Франция, щом чуе: „Толбът!“.

Сигнал за тревога. Гръмотевици и светкавици.

Какво е туй? Защо гърми небето?
Отде са този шум и този трясък?

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИКЪТ

Милорд, милорд, французите нападат!
Дофинът им, подкрепян от една
новоизлюпила се ясновидка
на име Жана, тръгнал е на бой,
за да разкъса нашата обсада!

Солзбъри се надига и стене.

ТОЛБЪТ

О, чуйте го как стене от това, че
така неотмъстен ще го оставим!
Втор Солзбъри за вас ще съм, французи!

Дали дофин си, или гнил делфин,
дали светица си, или мръсница,
копитата на коня ми ще стъпчат
сърцата ви и локва ще направят
от вашите два мозъка!... Носете
нещастника във моята палатка,
а след това ще видим за какво
ги бива тези пъзльовци-французи!

Шум на битка. Излизат, като изнасят ранения Солзбъри и трупа на Гаргрейв.

[19] „... като Нерон, на лютня ще просвиря...“ — римският император Нерод свирил според преданието на лира, вдъхновен от зрелището на горящия Рим. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Пред Орлеан.

Отново шум на битка. Влиза и излиза Толбът, преследващ Дофина. После влиза и излиза Жана, преследваща отстъпващите Англичани.

Влиза отново Толбът.

ТОЛБЪТ

Къде са мойта мощ и мойта храброст?
Войските ни отстъпват неудържно!
Една жена във броня ги преследва!

Влиза Жана.

Ха, ето я!... Сега ще те науча!
Дали си дявол, или дяволица,
заклинам те да се завърнеш в ада!
Магьосница си, зная, и от тебе
ще пусна кръв^[20] и ще изпратя бързо
душата ти на твоя господар!

ЖАНА

Аз тебе ще посрамя! Хайде, почвай!

Сражават се.

ТОЛБЪТ

Небе, ще се огънеш ли пред ада?
Гърдите си от напън смел ще пръсна,
ръцете си от плещите ще скъсам,
но ще накажа тази горда стърва!

Отново се сражават.

ЖАНА

Не е дошъл часът ти. Сбогом, Толбът!
Аз нямам време, трябва да намеря
запаси и храна за Орлеан.
Стигни ме, ако можеш! Аз презирам
прочутата ти мощ! Върви, върви
при своите прегладнели англичани
и помогни на Солзбъри да пише
последната си воля! Сбогом, Толбът!
Днес бихме ви и утре ще ви бием!

Излиза.

ТОЛБЪТ

Умът ми е грънчарско колело,
въртящо мислите ми с бясна скорост!
Не зная какво правя и къде съм.
Таз вещица, подобно Ханибал^[21],
със страх ни побеждава и превзема,
каквото пожелае, както ние
пчелите или гълъбите пъдим
от техните гнезда със дим и смрад.
Зовяха ни за нашата свирепост
„английски песове“, а днес търчим,
квичейки, като палета плашливи!

Кратък шум на битка.

Земляци, или хвърляйте се в бой,
или с овце сменете трите лъва^[22]
от своя герб; защото и овците
не бягат тъй страховито от вълка,
говедата, конете тъй не хукват,
видели леопарда, както вие
днес бягате от бившите си роби!

Шум на битка.

Напразно е!... Върнете се в окопа!

Със гибелта на Солзбъри вий всички
съгласни сте, щом никой не желае
да вдигне меч, за да мъсти за него!
Напук на опитите да я спрем,
Девицата укри се в Орлеан.
Да бе улучила смъртта му мене —
къде сега срамът ми ще се дене!

Излиза. Шум на битка и сигнал за отбой.

[20] „... ще пусна кръв...“ — според средновековното вярване този, който успявал да пролее кръвта на вещица, се освобождавал от нейните чарове. ↑

[21] *Ханибал* (ист.) — картагенският военачалник Ханибал всял в едно сражение паника сред римските войници, като пуснал срещу тях бикове с прикрепени към рогата им запалени факли. ↑

[22] „... с овце сменете трите лъва...“ — три лъва фигурирали върху герба на английските крале. ↑

ШЕСТА СЦЕНА

Пред Орлеан.

Тръбен звук. Върху градските стени се появяват Жана, Дофинът, Рение, Алансон и Войници.

ЖАНА

Развейте знамената над стените!
Английската обсада е сломена!
Тъй Жана своята дума удържа.

ДОФИНЪТ

Небесна Дево, дъще на Астрея^[23],
за този подвиг как да те възхваля?
Ти своите думи изпълняваш както
прочутата градина на Адонис,
която само ден подир цъфтежа
започвала да дава сладък плод!
Гордей се, Францияо, със своята Жана!
По-светъл ден не помниш ти от този,
във който тя ти върна Орлеан!

РЕНИЕ

Защо камбаните не бият още?
Дофине, заповядай във града
да се запалят празнични огънове
и населението на открито
със пиршества и веселби да чества
от Бога низпосланата ни радост!

АЛАНСОН

Във цяла Франция ще възликуват,
щом чуят колко храбро сме се били!

ДОФИНЪТ

Не ний, а Жана удържа победа
в тоз славен ден и затова със нея
короната си аз ще разделя
и ще накарам в шествия безкрайни
попове и монаси да я славят.
По-горда пирамида ще ѝ вдигна
от Мемфиската, славеща Родопа^[24],
и в нейна чест, когато ни напусне,
прахът ѝ в урна, по-богата даже
от драгоценния сандък на Дарий^[25],
във празничните дни ще бъде носен
пред френските кралици и крале!
И не свети Денис^[26], а тя ще бъде
закрилница на нашата страна!...
Градът ни чака. Тръгвайте след мен —
трапеза кралска иска този ден!

Тръбен звук. Излизат.

[23] *Астрея* (мит.) — дъщеря на Юпитер, богиня на справедливостта. Според мита тя в незапомнени времена напуснала Земята, за да засияе в небето като съзвездието Дева. Оттук връзката с девственицата Жана. ↑

[24] „... пирамида... Родопа...“ — според преданието една от египетските пирамиди била издигната от гръцката хетера Родопа (VI в. до н.е.). ↑

[25] „... драгоценния сандък на Дарий...“ — легендата разказвала, че сред плячката на Александър Македонски след победата му над персийския цар Дарий бил един скъпоценен сандък, в който Александър впоследствие пазил копие от поемите на Омир. ↑

[26] *Свети Денис* (ист.) — светец-покровител на Франция. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В Орлеан.

Влизат френски Сержант и двама Часови.

СЕРЖАНТЪТ

Заемайте местата си и бдете!
За всяко шумолене край стените
или войник, видян край тях, веднага
ми дайте в караулното сигнал.

ЧАСОВИ

Ще бъде даден!

Сержантът излиза.

Бива си я нашта —
когато другите си спят спокойно,
да бодърстваш във мрак и дъжд, и студ!

*Влизат — с тих барабанен бой — Толбът, Бедфорд, Бургундският дук и Войници, носещи
стълби за шурмуване на крепост.*

ТОЛБЪТ

Да, лорд-настойнико и всеизвестни
Бургундецо — съюзът ни с когото
съюзници на Англия направи
Валония, Пикардия, Артуа —
подир деня, в пируване преминал,
таз нощ французите безгрижно спят.
Да се възползваме от тоя случай,
за да им върнем за успеха, който
спечелиха с магии и вълшебство.

БЕДФОРД

Тоз френски пъзльо сам се позори,
като — невярващ в своята войска —
прибягва към магьосници и врачки!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Предателите нямат други близки.
Каква е всъщност тази тяхна Жана?

ТОЛБЪТ

Девица — казват.

БЕДФОРД

И така безстрашна?

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Дано не се сдобие с нещо мъжко,
ако и в бъдеще се хвърля в боя
така безстрашно, както досега!

ТОЛБЪТ

Те нека призовават черни сили,
Всевишният е нашата опора
и с неговото име да започнем
атаката на тоя зид от кремък!

БЕДФОРД

Възлизай, Толбът! Ние сме след теб.

ТОЛБЪТ

Не всички вкупом! По-добре е, мисля,
да атакуваме от разни точки.
Така ако един се провали,
защитата им друг ще превъзмогне.

БЕДФОРД

Съгласен. Аз оттука!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Аз оттам!

ТОЛБЪТ

А аз отсам — към слава или гроб!
Сега вий двама, Солзбъри и Хенри,
ще видите, че Толбът ви е верен!

С виковете „Свети Георги!“ и „Толбът!“ англичаните се покатерват на стената и проникват в града.

ЧАСОВИ

Тревога! Англичаните нападат!

Французите — по ризи — скачат над стената.

Влизат от различни страни — полуоблечени — Бастардът, Алансон и Рение.

АЛАНСОН

По нощници? Как може, господа?

БАСТАРДЪТ

„Как може“ ли? Добре, че оцеляхме!

РЕНИЕ

Тревогата ни свари във леглата —
едва успяхме да се отървем!

АЛАНСОН

Откак войник съм, подвиг друг не помня,
отчаяно рискован като тоя!

БАСТАРДЪТ

Тоз Толбът е същински Сатана!

РЕНИЕ

Или е Бог на негова страна!

АЛАНСОН

И Шарл пристига. Как ли оцелял е?

Влизат Дофинът и Жана.

БАСТАРДЪТ

Светицата е бдяла върху него.

ДОФИНЪТ

Това ли ти е силата, лъжкиньо?
Нарочно ли отпърво ни подмами
със мъничък успех, та след това
да претърпим тъй срамна несполука?

ЖАНА

Защо е Шарл така сърдит на Жана?
Нима мощта ѝ дължна е да бъде
еднаква винаги? Или желаеш
да побеждавам и когато спя,
защото иначе аз ще съм виновна?
Небрежни войни, ако бяхте бдели,
туй бедствие не щеше да се случи!

ДОФИНЪТ

Да, вие сте виновен, Алансон!
Началник тази нощ на часовите,
вий леко пренебрегнахте дълга си!

АЛАНСОН

Ако в участъците, поверени
на ваши милости, стената беше
под наблюдение като във моя,
врагът не би ни изненадал тъй.

БАСТАРДЪТ

Аз своя проверявах!

РЕНИЕ

И аз — своя!

ДОФИНЪТ

През моя и през нейния участък
аз цяла нощ насам-натам кръстосвах,
извършвайки развод на караула.
Отде и как могли са да се вмъкнат?

ЖАНА

Недейте губи време, господа,
за тез „отде и как“ — едно е явно:
противникът открил е слаба точка
във нашата отбрана и успя
във нея да извърши своя пробив.
Остава ни едно: да съберем
войниците си, пръснати в безреда,
и начертаем начин нов, по който
сега пък ний да навредим на него.

*Шум на битка. Влиза английски Войник, викащ: „Толбът! Толбът!“. Французите избягват,
като оставят дрехите си.*

ВОЙНИКЪТ

Ще взема туй, за да не се измачка.
Щом чуят „Толбът!“, духват надалеч.
С туй име само взех тъй много плячка,
че то ми служи по-добре от меч!

Излиза.

ВТОРА СЦЕНА

В Орлеан.

Влизат Толбът, Бедфорд, Бургундският дук, Капитан и Войници.

БЕДФОРД

На изток съмва и нощта изтегля
катранния си плащ, покрил земята.
Достатъчно ги гонихме. Отбой!

Сигнал за отбой.

ТОЛБЪТ

Да се докара тук това, което
бе нявга Солзбъри, и нека бъде
положено сред главния площад
на този — дявол взел го! — Орлеан.
Изпълних своята клетва пред духа му:
за всяка капка кръв, която беше
пролята от прекрасното му тяло,
петима техни паднаха таз нощ.
А за да знаят бъдните потомства
как ние отмъстихме сме за него,
във главния им храм ще му издигна
безценна гробница, върху която
ще издълбая, за да се чете,
как беше оплячкосан Орлеан,
как Солзбъри коварно бе убит
и как бе той плашило, бич и ужас
за всичко френско!... Ала, господо,
учудва ме, че нийде не видяхме
ни негово височество дофина,
ни ясновидката му Жана д'Арк,

ни кой да е от долната му шайка.

БЕДФОРД

Изглежда, че в гъмжилото на боя
те, вдигнати от сънните легла,
прескочили са градските стени,
убежище да дирят сред полето.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Аз сам — макар през нощната мъгла
и пушека на боя — убеден съм,
че зърнах как, изплашени от мен,
Дофинът и овчарската му фльорца
изприпкаха натам ръка в ръка,
съвсем като гугутчета, които
не могат да живеят поотделно.
Когато тук поставим всичко в ред,
ще ги подгоним с цялата войска.

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИКЪТ

Приветствам ви, милорди! Кой от вас
е войнственият Толбът, на когото
във Франция се чуди всичко живо?

ТОЛБЪТ

Пред теб е той. Кой праща те при него?

ПРАТЕНИКЪТ

От своята благонравна господарка,
Овернската графиня, съм изпратен
да те помоля, благородни лорде,
да я възрадваш, като посетиш
прескромния ѝ замък, за да може
да се гордее после, че при нея

отсядал е мъжът, чиято слава
изпълва с гръм ушите на света.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Тъй значи! Виждам, нашите войни
превръщат се във весели забави,
в които дамите измолват срещи.
Тоз нежен зов не бива да презреш ти!

ТОЛБЪТ

Ако презра го, да не бъда рицар!
Там, дето хиляди мъже не биха
успели със ораторско изкуство,
една жена надви със малко нежност...
Благодари на своята господарка
и й кажи, че Толбът най-охотно
ще бъде неин гост... А може би
и вий ще дойдете със мен, милорди?

БЕДФОРД

Не, туй надхвърля онова, което
доброто възпитание изисква;
а чул съм, че неканените гости
са най-добре дошли, като си тръгват.

ТОЛБЪТ

Тогава сам, щом друго средство няма,
ще бъда гост на таз любезна дама!...
Елате, капитане!

Шепне на капитана.

Значи ясно?

КАПИТАНЪТ

Напълно, сър! Ще действам съответно.

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

В замъка на Овернската графиня.

Влизат Графинята и Вратар.

ГРАФИНЯТА

Вратарю, запомни какво ти казах.
И след това, когато го направиш,
ключа — на мен!

ВРАТАРЯТ

Разбрано, господарко!

Излиза.

ГРАФИНЯТА

Отличен план! Изпълни ли се точно,
със него повече ще се прочуя,
отколкото скитянката Томирис —
със гибелта на Кир^[27]. Светът гърми
от славата на този страшен рицар
и бойните му подвизи безчет са.
Бих искала да проверя мълвата
със личното си зрение и слух.

Влизат Пратеникът на графинята и Толбът.

ПРАТЕНИКЪТ

Лорд Толбът, господарко, дойде с мен
във отговор на вашата покана.

ГРАФИНЯТА

Да заповяда!... Как? Нима е този?

ПРАТЕНИКЪТ

Да, той е, господарко.

ГРАФИНЯТА

Тоз, когото
наричат „бич на Франция“, чието
ужасно име тъй се носи вред,
че майките у нас със него плашат
децата си? Разбрах: лъжлива слава!
Аз мислех, че ще видя някой Хектор^[28],
Херакъл^[29] нов със лик, внушаващ страх,
и мускули могъщи, а пък той
какъв ми бил! Дете, джудже, пигмейче!
Не е възможно тоя хилав урод
така да плаши своите врагове!

ТОЛБЪТ

Графиньо, дръзнах да ви посетя,
но тъй като настроена сте зле,
добре ще е да дойда в друго време.

ГРАФИНЯТА

Какво му стана? Где се е запътил?

ПРАТЕНИКЪТ

Лорд Толбът, спрете! Нейна милост пита
защо си тръгвате така внезапно.

ТОЛБЪТ

За да повярва в туй, че бил е тук
известният й Толбът, а не друг!

Влиза отново Вратарят, носещ ключовете.

ГРАФИНЯТА

Щом ти си той, тогава си във плен!

ТОЛБЪТ

В чий плен, графиньо?

ГРАФИНЯТА

В мой, войнико кървав!

Нарочно те подмамах във дома си.
Отдавна съм пленила твойта сянка,
защото тя обрамчена виси
във моя замък; но и същността ти
сега ще има нейната съдба,
защото аз ще наредя да сложат
ръцете и краката ти в окови
затуй, че ти от толкова години
страната ни без жалост разоряваш,
народа ни избиваш и заробваш
децата и мъжете ни!

ТОЛБЪТ

Ха-ха!

ГРАФИНЯТА

Ти смей се, смей се! Скоро ще застенеш!

ТОЛБЪТ

Аз смея се, защото тъй наивно
си мислите, че сте пленили нещо
по-плътно, на което да мъстите,
не сянката на Толбът.

ГРАФИНЯТА

Как? Защо?

Нима си друг човек?

ТОЛБЪТ

Не, друг не съм.

ГРАФИНЯТА

Тогаз и същността ти притежавам!

ТОЛБЪТ

О, не, госпожо — аз съм само сянка
от себе си. Окото ви се мами.
Не е във тази стая същността ми.
Кое то виждате, е само малка,
нищожна част от туй, което съм.
Повярвайте ми, ако мойто тяло
поискало би тук да влезе цяло,
под покрива ви трудно би се сбрало.

ГРАФИНЯТА

Чудак, говорещ с гатанки! Как тъй
хем тук си, хем не си? Кой би могъл
тез две обратни истини да свърже?

ТОЛБЪТ

Кой би могъл ли? Аз! И много бърже!

Надува рог. Барабанен бой. Топовен залп. Влизат Войници.

Дали повярвахте сега, госпожо,
че аз съм само сянката на Толбът?
Тез тук са неговите мишци, жили,
могъщата снага, с която той
зажегля градовете ви в ярем,
помита крепостите ви и прави
земята ви да стене под крака му!

ГРАФИНЯТА

Прости ми грешката, велики Толбът!
Сега разбрах, че ти си не по-малък,
отколкото говори твойта слава,
и по-голям, отколкото могъл би
човек от външността ти да заключи.

С предубеждение те срещнах тука,
но ти не се гневи, защото, вярвай,
сега скърбя, задето те приех
не както същността ти заслужава.

ТОЛБЪТ

Госпожо, не тълкувайте погрешно
духа на Толбът, както току-що
направихте със външния му образ.
Не сте ме наскърбили ни най-малко
със своя прием и не искам друго
обезщетение, освен да можем
със вашето съгласие да вкусим
вината и отбраните ви гозби.
Защото, знае се, от слаб стомах
не се оплаква никога войникът.

ГРАФИНЯТА

От все сърце — за мен ще бъде чест
да имам в своя дом тъй славен воин.

Излизат.

[27] „... скитянката Томирис... на Кир“ — Томирис, царица на скитското племе масагети, отмъщавайки за сина си, убила персийския цар Кир и потопила главата му в съд с кръв, за да може да насити своята кръвожадност. ↑

[28] *Хектор* (мит.) — герой на „Илиадата“ — син на Приам, главен защитник на Троя. ↑

[29] *Херакъл* (мит.) — или Херкулес — главен герой от гръцката митология, прочут със своята физическа сила. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Лондон. В градината на „Темпъл“^[30].

Влизат Съмърсет, Съфък, Уорик, Ричард Плантадженет, Върнон и един Правник.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Високоблагородни господа,
защо мълчите? Никой ли не смее
да каже мисълта си по въпроса?

СЪФЪК

Във залата ний бяхме твърде шумни —
градината е по-добра за спор.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Тогава заявете, че съм прав
или че Съмърсет греши донейде.

СЪФЪК

Наистина, аз в правото съм слаб
и тъй като до днес не съм успявал
да скланям пред закона своята воля,
закона свивам, за да мине тя.

СЪМЪРСЕТ

Бъдете съдник помежду ни, Уорик!

УОРИК

Аз може би могъл бих да отсъдя
от два сокола кой по-бърз излита,
от два палаша кой по-звънко лае,
от два кинжала кой е по-наточен,
от два жребеца кой по-гордо стъпва,
от две моми коя е по-красива,

но в тези правни тънкости, ей Богу,
от чавката разбирам не по-много!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Не щеш страна да вземеш от учтивост,
но мойта правота е тъй безспорна,
че явна е дори за късоглед!

СЪМЪРСЕТ

А мойта правота е толкоз ясна,
крещяща, очевидна, несъмнена,
че би проблеснала в око на сляп!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Щом нещо връзва вашия език,
кажете мисълта си с неми знаци:
тоз, който благородник е по кръв
и горд е със рода си, нека тука,
ако застъпва мойта правота,
откъсне цвят, тъй както правя аз,
от този храст, обсипан с бели рози!

СЪМЪРСЕТ

А който смел е и не е ласкател,
и дръзва да застане с мойта правда,
след мене тука да откъсне цвят
от този храст, покрит с червени рози!

УОРИК

Не съм ласкател и не се червя
от тези упреци, като откъсвам
таз бяла роза със Пантадженет.

СЪФЪК

Пък аз откъсвам таз червена роза
за Съмърсет и неговото право.

ВЪРНОН

Недейте продължава, господа,
преди да заявим, че този, който
сбере по-малко рози, ще отстъпи
пред другия по спорния въпрос!

СЪМЪРСЕТ

Напълно правилно, любезни Върнон!
Ако излязат моите по-малко,
замлъквам и подписвам.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

И аз също.

ВЪРНОН

Тогава в името на правотата
откъсвам тази бяла, чиста роза,
заставайки на нейната страна.

СЪМЪРСЕТ

Внимавайте в бодлите й, че може
да убодете пръста си и тъй,
обагрили я с кръв, да подкрепите
страната, на която сте противник!

ВЪРНОН

За своето убеждение, ако
пролея кръв, то лекар ще ми стане
и мигом изцерило мойта рана,
ще ме остави с тоя, с който съм!

СЪМЪРСЕТ

Добре, добре, нататък! Кой остава?

ПРАВНИКЪТ

Съгласно моите книги и наука
основният ви довод е неправ,

затуй и аз откъсвам бяла роза.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Е, Съмърсет, къде е твойто право?

СЪМЪРСЕТ

Тук, в ножницата ми, и мисля как
в червено да обагри твойта роза!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Сега обаче твоите страни
наподобяват белите ни рози
и този страх е знак, че правотата
е откъм нас!

СЪМЪРСЕТ

Грешиш, Пантадженет,
променя ме не страх, а гняв от туй, че
са твоите страни от срам по-ярки
дори от нашите червени рози,
а пък езикът ти не го признава.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Червените са с червей, Съмърсет!

СЪМЪРСЕТ

А белите с бодли, Пантадженет.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

С бодли са, за да бранят правотата,
а твоите червеи гризат лъжата!

СЪМЪРСЕТ

Ще се намерят рицари, които
ще потвърдят, че прав съм, там, където,
лъжливецо, теб няма да те има!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Кълна се в този белоснежен цвят,
презираю теб и тях, свадливо пале!

СЪФЪК

Плантадженет, върни си тези думи!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Надменни Пул, за себе си вземи ги!

СЪФЪК

Но знай, ще ти ги втикна вдън гръкляна!

СЪМЪРСЕТ

Не му отвърщай, Уилям де ла Пул!
Недей му прави чест на тоз простак!

УОРИК

Ей Богу, туй е хула, Съмърсет!
Бе негов прапрадядо Лайонел,
дук Кларенс, трети син на Едуард Трети.
Нима простак, лишен от гербов гребен,
би имал корен толкова дълбок?

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Ако не беше мястото свещено^[31],
не би говорил този пъзльо тъй!

СЪМЪРСЕТ

Кълна се в Господа, ще го повторя
на всяко друго място по земята!
Не свърши ли баща ти, Ричард Кеймбридж,
като изменник срещу Хенри Пети
и ти не беше ли за таз измяна
разжалван и лишен от знатна титла?
Грехът ти бащин жив е в твойта кръв
и докато не те възстановят,

ще бъдеш прост селяк и нищо друго!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Баща ми бе осъден без процес,
посечен за измяна — не изменник,
и аз ще го докажа чрез двуборство,
когато времената доузреят^[32],
със по-добри мъже от Съмърсет.
А вас и тоя ваш поддръжник Пул
в тетрадките на свойта памет аз
ще ви запиша и ще ви платя
за вашето презрение към мене!
Предупредени сте, така че, знайте!

СЪМЪРСЕТ

Ще ни намериш винаги в готовност
и ясно ще познаеш, че те мразим
по тез цветя, които моите верни
ще носят винаги напук на теб!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

А тази побледняла гневна роза,
напомняща ти нашата ненавист,
ще носим аз и моите, додето
увехне тъжна върху моя гроб,
или високо с ранга ми разцъфне!

СЪФЪК

Върви да се обесиш, честолюбец!
Отивам си! До следващата среща!

Излиза.

СЪМЪРСЕТ

Със теб съм, Пул... Тщеславецо, прощавай!

Излиза.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Обиждат ме и трябва да понасям!

УОРИК

Петното, за което ти натякват,
ще бъде много скоро изличено
на заседанието в Парламента,
насрочено, за да изглади спора
на Уинчестър и Глостър. Ако то
не те направи Йорк, на мене също
от днес нататък да не викат Уорик!
А дотогаз, във знак на туй, че съм
със тебе срещу Съмърсет и Пул,
ще нося този цвят, но пророкувам,
че препирнята между вас двамина,
насъскала в таз храмова градина
червена роза срещу роза бяла,
в сълзи ще потопа страната цяла!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Благодаря ви много, драги Върнон,
че се накичихте със моя щит.

ВЪРНОН

И ще го нося винаги за вас!

ПРАВНИКЪТ

И аз, милорд!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Благодаря ви, сър.
Да тръгваме. Не чувствате ли вие,
че тая свада има кръв да пие?

Излизат.

[30] *Темпъл* — в лондонския манастир „Темпъл“, владение на рицарите Тамплиери, живеели и се учили студентите по право. ↑

[31] „... *мястото свещено...*“ — понеже сцената се развива в градината на манастира, смятана за свещена земя, на която всяко насилие било забранено. ↑

[32] „... *когато времената доузреят...*“ — тоест когато му бъде върнато благородническото звание, така че да може да се среща в двубой с благородници. ↑

ПЕТА СЦЕНА

В Тауър.

Влиза Мортимър, носен на стол от Тъмничари.

МОРТИМЪР

Пазители на моя чезнещ век,
бъдете тъй добри и позволете
на умирающия Мортимър
да си отдъхне тука! Чувствам своята
снага нещастна тъй разбита, сякаш
съм смъкнат току-що от кръг за мъки.
Тез сиви власи, стигнали във грижи
до Несторова възраст^[33], ми вещаят,
че вече за граф Марч е близък краят.
На тез очи светликът ясен где е?
Фитилът им, уви, едва мъждее!
От плещи слаби тез ръце безсилни
висят като изсъхнали лозници,
ала нозете, немощни опори,
едва крепящи тази буца глина,
напротив, окрилени от стремежа
да стигнат моя гроб, ми казват сякаш:
„Освен смъртта, каква утеха чакаш?“ ...
Ала кажете ми, дали ще дойде
при мене моят племенник?

ПЪРВИ ТЪМНИЧАР

Да, сър.

Плантадженет ще дойде. На човека,
изпратен да го търси в „Темпъл-хол“,
той дал е утвърдителен ответ.

МОРТИМЪР

Това ми стига. Бедният ми Ричард!
И той онеправдан е като мен!
Когато увенчан бе Хенри Мънмът^[34],
чиято бойна чест засенчи мойта,
аз бях заключен в таз омразна кула.
През тези дни и Ричард бе ограбен,
лишен от знатна титла и наследство.
Ала сега безстрастният арбитър
над всички отчаяния и мъки,
безгрешният ни Съдник със косата,
помилвал ме, ми дава свобода;
дано и Ричард, своето възвърнал,
на мъки и неволи види края!

Влиза Плантадженет.

ПЪРВИ ТЪМНИЧАР

Пристигна племенникът ви, милорд.

МОРТИМЪР

Кой? Ричард? Моят скъп Плантадженет?

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Да, знатни вуйчо, прясно оскърбен,
пред тебе е нещастният ти Ричард!

МОРТИМЪР

Ръцете насочете ми към него,
врата му да обгърна и издъхна
последен дъх до неговата гръд!
Кажете ми, когато моите устни
допрат страните му, за да му дам
угасваща целувка!... А сега,
о, сладък клон от Йорковия ствол,
кажи ми: кой и как те оскърби?

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Гръб старчески на моята ръка
по-първо облегни и ще ти кажа,
тъй тебе облекчил, какво тежи ми.
Днес в разговор със Съмърсет тъй стана,
че спорът се изостри и той грубо
напомни ми за татковата смърт.
Това натякване скова в момента
езика ми, със който иначе аз
му бих отвърнал както подобава.
Затуй зарад баща ми и честта му
на чист Плантадженет и зарад нашто
роднинство с теб, кажи ми, драги вуйчо:
защо е бил обезглавен баща ми,
граф Ричард Кеймбридж?

МОРТИМЪР

Същата причина,
зарад която, племеннико драг,
в затвор прекарах цветната си младост,
доведе и до неговата смърт.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

По-точно назови ми я, защото
не бих могъл да я отгатна сам!
Ще го направя, ако имам дъх
и близката ми смърт не ме прекъсне.
Четвъртият ни Хенри, чийто внук
е днешният ни малолетен крал,
свали от трона братовчед си Ричард,
сина на Едуард, Черния ни принц,
заченат пръв и по закон наследник
на Едуард Трети. Считайки неправо
туй действие, семейството на Пърси
реши да ме издигне до престола.
Причината, накарала тез горди
владетели от Север тъй да действат,

бе в туй, че детронираният Ричард
бе още млад и нямаше наследник,
а аз оказвах се по кръв и възраст
най-близък до короната след него,
защото съм чрез баба си потомък
на Лайонел, дук Кларенс, трети син
на Едуард Трети, а пък Болинбрук^[35]
си води произхода от Джон Гонт,
едва четвърти от това коляно.
Сега внимавай: зарад този техен
рискован план да сложат на престола
законния наследник, аз лиших се
от свобода, а Пърси — от живот.
Години след това, когато трона
зае наследникът на Болинбрук,
крал Хенри Пети, храбрият ти татко,
граф Ричард Кеймбридж, син на Едмънд Ленгли
(говоря за прочутия граф Йорк),
венча се за сестра ми, на която
бе съдено да стане твоя майка
и съжалил злочестата ми участ,
събра войска, за да ми върне трона
и ми даде законната корона.
Уви, и нему туй не се удаде:
той също тъй биде обезглавен
и със това бе смачкан и потиснат
родът на Мортимъровци, които
еднички имаха права над трона.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

И от които сетен клон си ти?

МОРТИМЪР

Да, аз. Ала бездетен и умиращ.
Ти мой наследник си. Разбра ме, вярвам.
Но, действайки, бъди благоразумен!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Съвета ти не ще забравя, вуйчо,
но екзекуцията на баща ми
е според мен убийство и тиранство!

МОРТИМЪР

Недей говори! Умно действай, Ричард!
Домът на Ланкастър е планина,
която твърде трудно се премества...
Но аз сега премествам се оттука,
тъй както местят двора си кралете,
когато са преситени от дълго
живеене в един и същи град.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Години бих ти дал от младостта си,
за да прибавя дни към твойта старост!

МОРТИМЪР

И с туй ще заприличаш на колача,
нанасящ десет удара там, гдето
един би стигнал. И не ме оплаквай,
освен ако изпитваш скръб, когато
се случва нещо радостно със мен.
За опелото ми се погрижи!
Прощавай, Ричард! И дано се сбъднат
каквито имаш розови надежди!
Щастлив бъди във мир и във война!

Умира.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

И мир, а не война, да има твойта
отлитаща душа! В тъмница ти
като поклонник цял живот изброди,
като отшелник цял живот живя!...

Съвета му ще скрия в тез гърди,
във тях за сгодно време нека бди!
Той чест ще има повече посмъртно,
отколкото додето беше жив!

Тъмничарите изнасят тялото на Мортимър.

Угасна, духната от честолюбци,
безрадостната свещ на Мортимър.
А колкото до грозните обиди,
с които Съмърсет покри рода ми,
от тях ще се очистя не след много.
За своя ранг отивам в Парламента —
ако с добро не го получа там,
ще си го взема, както аз си знам!

Излиза.

[33] „... *Несторова възраст...*“ (мит.) — Нестор, цар на Пилос, бил гръцки вожд от Троянската война в дълбока старост, чието име станало синоним на мъдрост, придобита с годините. ↑

[34] *Хенри Мънмът* — с прозвището Мънмът наричали по името на графство Мънмътшир, в Уелс, където бил роден принц Хенри (после крал Хенри V — вж. едноименната драма). ↑

[35] *Болинбрук* — прозвище на Хенри Херефорд, син на Джон Гонт, произлязло от името на замъка, в който се бил родил (вж. „Ричард II“). ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лондон. В залата на Парламента.

Тръбен звук. Влизат Крал Хенри, Ексетър, Глостър, Уинчестър, Уорик, Съмърсет, Съфък и Плантадженет. Глостър се опитва да предаде на краля свитък, но Уинчестър го грабва и скъсва.

УИНЧЕСТЪР

Ще идваш със подготвени доклади
и доводи, обмисляни изтънко?
Ако желаеш да ме обвиниш,
прави го, Хъмфри Глостър, тук, от място,
тъй както неподготвено и прямо
и аз ще отговоря на речта ти!

ГЛОСТЪР

Надути попе, мястото ме спира
да дам отпор на твоята обида!
Недей мисли, че тъй като излагам
по писмен начин твоите ужасни,
позорни, отвратителни злосторства,
туй значи, че измислял съм или
че нямам смелост да повторя туй,
което съм изложил със перо!
Не, попе, толкоз смрадна и воняща
е твоята порочност, толкоз гадни
и отвратителни са твоите козни,
че даже и дечицата познават
надменността ти! Да, така си ти
развратен, зъл, метежен по природа,
така прочут като смукач на лихви,
че с ни една черта не съответстваш
на своите обязаност и сан!
А че предател си, не е ли ясно
след двете покушения над мене —

на Лондонския мост и после в Тауър?
Освен това, пресеем ли ума ти,
боя се, че и кралят ни дори
ще се окаже не съвсем далече
от прицела на гордата ти завист!

УИНЧЕСТЪР

Добре тогава, отговаряй, Глостър!
Вий, лордове, свидетели бъдете!
Ако наистина бях алчен, хищен,
тъй както той твърди, защо тогава
съм толкоз беден? И защо, бих питал,
ако честолюбив съм, става тъй,
че вместо да напредвам и раста,
съм верен на пастирския си дълг?
А по това, че сеял съм раздори,
кой повече от мен е бил за мир,
освен в онези случаи, когато
съм бивал предизвикван? Не, милорди,
не туй раздухва яростта на дука,
не туй гнева му пали — друго нещо:
това, че иска сам да управлява,
че иска пръв до краля ни да бъде,
поражда гръмотевици в гърдта му
и кара го да обвинява други!
Но той ще разбере, че с равни нему
тез разговори...

ГЛОСТЪР

Ти ли си ми равен
бе, копеле на дядо ми!

УИНЧЕСТЪР

Да, аз!
Защото кой си ти? Един желаещ
да упражнява власт от чуждо име!

ГЛОСТЪР

Не съм ли лорд-настойник, дръзки попе?

УИНЧЕСТЪР

А аз прелат на църквата не съм ли?

ГЛОСТЪР

Да, си, като разбойник, вдигнал замък,
за да укрива плячката си в него!

УИНЧЕСТЪР

Хулител безподобен!

ГЛОСТЪР

А пък ти
си „преподобен“, но по титла само!

УИНЧЕСТЪР

Зад мен е свети Петровият храм!

ГЛОСТЪР

Върви тогаз да се оплачеш там!

СЪМЪРСЕТ

Вий трябва, сър, да имате предвид...

ГЛОСТЪР

Това че чувстваш своя поп надвит?

СЪМЪРСЕТ

... че трябва повече благочестивост,
когато се говори с висш духовник!

УОРИК

А той пък трябва да е по-смирнен —
тез речи на духовник не прилягат!

СЪМЪРСЕТ

Прилягат, ако святият му сан
е бил засегнат!

УОРИК

Свят или несвят,
дук Глостър е по право лорд-настояник!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ (*настрани*)

Плантадженет е длъжен да мълчи,
ако не ще да чуе: „Ти, селяко,
какво си буташ гагата, където
говорят знатни?“ Да не беше тъй,
на този поп аз бих му казал нещо...

КРАЛЯТ

О, чичо Глостър, чичо Уинчестър,
вий стражи на английската държава,
от все сърце ви моля да сплотите
сърцата си за дружба и любов!
Какъв позор за трона ни е двама
тъй знатни перове да са в раздор!
Макар и в крехка възраст, ще ви кажа,
че вътрешната разпра е змия,
грязяща тялото на обществото!...

Викове „Бий кафявите!“.

Какво е туй?

УОРИК

Смут, явно предизвикан
от хората на нашия епископ!

Викове „Удряй!“, „С камъни!“

Влиза Кметът на Лондон.

КМЕТЪТ

Велики лордове, добри ни Хенри,
смилете се над Лондон и над нас!
Слугите на епископа и дука,
понеже бе им забранено скоро
да ходят из града въоръжени,
натъпкали са с камъни джобове
и разделили се на две тайфи,
така замерват се, че не един е
със пукната глава и пръснат мозък!
Прозорците са вред изпотрошени
и всички лавки спуснаха кепенци!

Влизат, биейки се, Слуги на Глостър и Уинчестър с разкъравени глави.

КРАЛЯТ

Във името на кралската ни власт
ръцете си възпрете! Чичо Глостър,
сложете край на тази грозна сцена!

ПЪРВИ СЛУГА

Щом с камъни не може, ще ги хапем!

ВТОРИ СЛУГА

Започвайте! Ще видим кой кого!

ГЛОСТЪР

Слуги на Глостър, прекъснете мигом
тоз неприличен бой!... Прекъсвай, казах!

ТРЕТИ СЛУГА

Милорд, ний знаем, че човек сте прям,
дълбоко справедлив и безпристрастен,
и неотстъпващ никому по кръв
освен на краля ни; и сме решени,
преди да позволим един такъв
баща на кралството ни да понася

обидите на някакъв си книжник,
със своите съпруги и деца
да водим битка, докато не бъдем
изклани поголовно от врага!

ПЪРВИ СЛУГА

И след това изпод земята с нокти
ще им дерем ходилата!

Битката се възобновява.

ГЛОСТЪР

Спри, казах!

Щом казвате, че имате в сърцата
любов към мен, за малко престанете!

КРАЛЯТ

О, колко тази разпра ме потиска!
Възможно ли е, лорде Уинчестър,
да виждате как плача и въздишам
и тази гледка да не ви смекчи?
Щом вий не се смилявате, то кой?
И кой би трябвало да иска мир,
щом хората на църквата се бият?

УОРИК

Лорд Глостър и лорд Уинчестър, настойник
и висш прелат, възпрете своите хора,
освен ако с упорния си отказ
не се стремите към смъртта на краля
и гибелта на цялата страна!
Вий виждате какви злини поражда
враждата ви — затуй сключете мир,
ако не сте кръвници по природа!

УИНЧЕСТЪР

Той своите да спре и аз тогава!

ГЛОСТЪР

За краля ми е жалко, инак щях
сърцето му изскубнато да видя,
преди да му направя таз отстъпка!

УОРИК

Лорд Уинчестър, вий виждате по туй
как своите бръчки дукът е изгладил,
че той успял е да смири гнева си.
Защо сте сам все още лют и мрачен?

ГЛОСТЪР

На, Уинчестър, подавам ти ръка!

КРАЛЯТ

Срам, чичо Бофорт! Учехте ни вие,
че злобата е грях голям и тежък.
Нима наместо сам да сте за пример
вий пръв й се поддавате от всички?

УОРИК

Добър урок му дадохте, кралю.
Срам, срам, лорд Уинчестър! Позор за вас е
едно дете да трябва да ви учи!

УИНЧЕСТЪР

Отстъпвам, Глостър. Ето, взимай тука
за обич — обич, за ръка — ръка!

ГЛОСТЪР (*настрани*)

Но страх ме е, че без сърце ги дава...
Съграждани и близки, ето вижте:
туй честно ръкостискане е знаме
за мир и дружба между нас двамина
и нашите привърженици!... На!

Подава ръка на Уинчестър.

Бог вижда, че не мисля нищо друго!

УИНЧЕСТЪР (*настрани*)

Бог вижда, че си мисля много друго!

КРАЛЯТ

О, мой любезни, скъпи чичо Глостър,
как радвам се на вашата спогодба!...

Слугите, тръгвайте и в мир живеете
по примера на своите господари!

ПЪРВИ СЛУГА

Търча при лекаря!

ВТОРИ СЛУГА

И аз натам съм.

ТРЕТИ СЛУГА

А аз ще се лекувам при кръчмаря.

Кметът и Слугите излизат.

УОРИК

Поднасям ви, велики господарю,
тоз документ от името на Ричард
Плантадженет.

ГЛОСТЪР

Навременно, лорд Уорик
Защото, господарю, ако вие
се взрете в случая най-вече с оглед
на туй, което разясних ви в Елтам,
ще заповядате да бъде Ричард
възстановен във своите права.

КРАЛЯТ

Да, в Елтам вий ме убедихте, чичо,
и затова е наша кралска воля
да се възвърнат титлите на Ричард!

УОРИК

И със това ще бъде възмездена
суровата присъда над баща му.

УИНЧЕСТЪР

И Уинчестър съгласен е със всички.

КРАЛЯТ

Ако, Плантадженет, ни бъдеш верен,
ще ти дадем не само туй, но всички
имущества на славния род Йорк,
от който водиш своето потекло.

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

Твой раб, кралю, кълна ти се във вярност,
и служба най-покорна до смъртта си!

КРАЛЯТ

Тогаз превий в нозете ни коляно!...
За този израз на васалски дълг,
Плантадженет, препасваме те с меча
на благородното семейство Йорк!
Вдигни се, Ричард, и бъди от днеска
дук Йорк за себе си и своя крал!

ПЛАНТАДЖЕНЕТ

И колкото се вдига твоят Ричард,
да рухват толкоз твоите врагове;
и както разцъфтява мойта вярност,
така да гине който зло ти мисли!

ВСИЧКИ

Привет, привет на тебе, мощни Йорк!

СЪМЪРСЕТ (*настрани*)

Проклет, проклет да бъдеш, долни Йорк!

ГЛОСТЪР

Сега ще посъветвам ваша милост
да прекоси морето и приеме
короната във Франция, защото
присъствието на монарха буди
любов у тез, които са със него,
и страх у враговете на престола.

КРАЛЯТ

Щом Глостър каже, Хенри изпълнява.
Съвет приятелски врази сразява.

ГЛОСТЪР

Флотилията вече ви очаква.

Тръбен звук.

Излизат всички освен Ексетър.

ЕКСЕТЪР

Във Франция или пък тук, еднакво
към бъдещето можем да сме слепи.
Раздорът между перовете, който
възникна напоследък, задушен е
под пепелта на външната любов,
но скоро ще избухне в буен огън;
и както във ранения ни крайник
заразата работи, докато
месо и кост, и жили се разкапят,
тъй действува враждата между нас.
И днес ме плаши страшната прокоба,
известна на кърмачетата даже

от времето на прежния ни Хенри:
„При Хенри Мънмътски каквото вземем,
при Хенри Уиндзорски ще го дадем.“
Ако такъв на всичко ще е края,
аз жив да го дочекам не желая!

Излиза.

ВТОРА СЦЕНА

Франция. Пред стените на Руан.

Влизат Жана — преоблечена — и четирима френски Войници, преоблечени като селяни, с чували на рамо.

ЖАНА

Това е входът на града, през който
със хитрина ще влезем във Руан.
Внимавайте във говора си: всички
да си подирят само прости думи,
като на селяни, които носят
зърното си на градския пазар.
Ако ни пуснат, както се надявам,
и стражата е някъде по-слаба,
ще дам на Шарл сигнал да я нападне.

ВОЙНИК

В чували ще го втикнем тоя град!
Ще го опразним, за да ги напълним!
Пригответни сме. Чукам!

Чука.

ЧАСОВИ (отвътре)

Qui est là?

ЖАНА

Paysans là, pauvres gens de France^[36].
Селянци. Носим жито на пазар.

ЧАСОВИ (отвътре)

Къде сте закъснели? Хайде, влизай!
Не чухте ли пазарската камбана?

ЖАНА

Руан, сега за тебе край настана!

Излизат.

Влизат Дофинът, Бастардът, Алансон, Рение и Войници.

ДОФИНЪТ

Свети Денис да ни помогне само
и още тази нощ в Руан отново
ще спим спокойно.

БАСТАРДЪТ

Влязла е оттук
със своите преоблечени войници.
Но как отвътре ще ни извести
къде ще е най-лесно да пробием?

РЕНИЕ

Като размаха факел, хе там, горе,
от кулата. И туй ще означава:
„Оттук нападайте! По-лесно няма!“

Горе се появява Жана със запален факел в ръка.

ЖАНА

Тоз факел ще е сватбен за Руан,
венчаващ се със своите земляци,
и траурен за хората на Толбът!

Излиза.

БАСТАРДЪТ

Виж, горе, хе там, благородни Шарл,
сигнала, който чакахме от нея!

ДОФИНЪТ

Да бъде той мъстителна комета,
вещаеща разруха за врага!

РЕНИЕ

Забавянето често е опасно!
Да почваме! Крещете: „За дофина!“
и първо нещо: стражата под нож!

Шум на битка.

Излизат. Влиза, сражавайки се, Толбът.

ТОЛБЪТ

Ти, Францияо, със сълзи ще се каеш
за своето коварство, ако Толбът
остане жив от него! Тази Жана,
таз вещица, таз адска дяволица
така ни изненада, че едва
избягахме от гордите французи!

Излиза.

Шум на битка. Схватки. От града бива изнесен на кресло Бедфорд.

*Влизат, вгн от града, Бургундският дук и отново Толбът. На градската стена се появяват
Жана, Дофинът, Бастардът, Алансон и Рение.*

ЖАНА

Хареса ли ви житото, смелчаци?
Бургундецът ви няма да го купи
със толкоз къклица за втори път!
Е, как ви се видя? Добро ли беше?

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Гаври се, вещице! Смей се, стърво!
Аз тъй в гръцмуля ти ще го натъпча,

че ще кълнеш тоз, който го е жънал!

ДОФИНЪТ

А може да изпукате от глад,
преди да дойде туй щастливо време!

БЕДФОРД

Ще ви платим не с думи, а с дела!

ЖАНА

Какви дела, дъртако? Или седнал,
ще чупиш копия и махаш меч?

ТОЛБЪТ

Ах, френска дяволицо, смрад на врачко,
повлякла рой от сладни компаньони,
добре ли е, как мислиш, да се гавриш
със храбрата му старост, да обиждаш
един полумъртвец? Аз тебе, курво,
ако не те притисна, както знам,
лорд Толбът да умре, потънал в срам!

ЖАНА

Пък и горещ!... Но по-добре да млъкнем:
гърми ли Толбът, чакай скоро дъжд!

Англичаните се съвещават.

Чудесен парламент! А спикер^[37] кой е?

ТОЛБЪТ

Излезте на полето да се бием!

ЖАНА

Изглежда, че ни смятате за луди!
Кой казва си: „Дали е мойто мое?“

ТОЛБЪТ

Не питам тази яростна Хеката^[38],
а тебе, Алансон, и всички други.
Ще дойдете ли да се срещнем в бой?

АЛАНСОН

О, не, синьор!

ТОЛБЪТ

„Синьор“! Пътувай в ада!
Страхлива шайка френски мулетари!
Като слуги се гушат в крепостта си
и страх ги е от рицарския бой!

ЖАНА

Да слезем от стените, господа!
Ликът на Толбът предвещава зло!...
Е, сбогом, сър, дойдохме да ви кажем,
че сме в града.

Французите изчезват от стените.

ТОЛБЪТ

И ние също в него ще сме скоро,
или със срам ще се прочуе Толбът!
Бургундецо, дай клетва в своята чест,
засегнатата от френските обиди,
че или ще си върнеш тоя град,
или ще паднеш в битката за него!
Аз също тъй, във името на туй,
че Хенри Шести, крал английски, жив е
и че баща му тук е побеждавал,
и че погребано във този град,
почива лъвското сърце на Ричард^[39],
заклевам се: Руан ще бъде наш
или ще падна в битката за него!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

И мойта клетва равна е на твойта!

ТОЛБЪТ

Ала преди да тръгнем, погледни:
безстрашният дук Бедфорд ни напуска!...
Милорд, елате да ви отнесем
във място, по-добро за болни старци!

БЕДФОРД

Не ми отнемайте честта, лорд Толбът!
Пред тези стени аз искам да остана
и с вас да разделя добро и зло!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Склонете, храбри Бедфорд!

БЕДФОРД

Ще склоня
на всичко друго, само не да тръгна!
За Пендрагон, бащата на Артур^[40],
съм чел, че в бой веднъж сразил врага си,
изнесен на носилка. Аз съм длъжен
да насърча войниците, защото,
откак се помня, съм ги чувствал близки.

ТОЛБЪТ

О, мъжки дух в умиращи гърди!
Добре, стой тук и да те пази Господ!...
Но стига думи! Рицарю бургундски,
да съберем разпръснатите части
и срещнем в бой наперения враг!

Излизат всички освен Бедфорд и слугите му.

Шум на битка. Схватки. Влизат Фастолф и Капитан.

КАПИТАНЪТ

Къде така забързан, сър Джон Фастолф?

ФАСТОЛФ

Къде ще е? Да се спася със бягство!
Не виждаш ли, че пак ще ни разбият?

КАПИТАНЪТ

И ще оставите лорд Толбът сам?

ФАСТОЛФ

И всички Толбътовци на света,
зарад живота си!

Излиза.

КАПИТАНЪТ

Страхлив предател,
беда да те застигне, дето бягаш!

Излиза.

Сигнал за отбой. Схватки.

Влизат и излизат, в бягство, Алансон и Дофинът.

БЕДФОРД

Сега, душа, успокоена литвай —
видях врага да бяга разгромен!
О, как нетрайна си, човешка сило —
тез същите, които преди малко
се смееха надменни, сега бягат,
за да спасят нещастната си кожа!

Умира и бива изнесен в креслото от Слугите си.

Шум на битка. Влизат Толбът, Бургундският дук и Войници.

ТОЛБЪТ

Отстъпен и завзет в единствен ден!
Бургундецо, това е двойна слава,
но нека бъдем благодарни Богу!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Могъщи Толбът, в своето сърце
аз включвам те завинаги и в него
издигам паметник на твойта храброст!

ТОЛБЪТ

Благодаря. Но где е Жана? Май че
заспал е нейният закрилник адски.
Къде ли са Бастардът-самохвалко
и Шарл-подигравачът? В миша дупка!
Руан е нос провесил твърде тъжно
след бягството на тези храбреци!
Сега ще въдворим в града порядък
и назначили коменданти в него,
веднага ще поемем към Париж,
където е отседнал Хенри с двора.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Щом Толбът иска го, и аз го искам.

ТОЛБЪТ

Но нека преди туй да се погрижим
покойният дук Бедфорд да получи
достойно погребение в Руан.
Не е размахвал меч по-храбър воин,
не е налагал власт по-благ държавник,
ала за всеки, крал и властелин —
туй знаем всички — краят е един!

Излизат.

[36] „... *Qui est la?... de France...*“ (фр.) — Кой е? Селяни, бедни французи. ↑

[37] *Спикер* — лорд, председателстващ английския Парламент. ↑

[38] *Хеката* (мит.) — гръцка богиня на мрака, повелителка на нощните духове, понякога отъждествявана със Селена. ↑

[39] „... *лъвското сърце на Ричард...*“ — става дума за английския крал Ричард I (1157–1199), наричан Лъвското сърце, чието сърце било погребано в Руан. ↑

[40] *Пендрагон* — баща на крал Артур от прочутия средновековен роман за рицарите на Кръглата маса. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Поле близо до Руан.

Влизат Дофинът, Бастардът, Алансон, Жана и Войници.

ЖАНА

Недейте пада духом, господа,
затуй, че пак загубихме Руан —
когато нещо е непоправимо,
ядът е не лекарство, а отрова.
Какво, че Толбът щял да се поперчи
с паунова опашка, ние скоро
ще му оскубем гордите пера,
ако ме следвате безпрекословно!

ДОФИНЪТ

Ний следвахме те досега и още
сме пълни с вяра в твоите изкуства.
Един Руан не ни разколебава.

БАСТАРДЪТ

Търси в ума си нови хитрини
и ний ще те прославим по света!

АЛАНСОН

Като светица всички ще те тачим
и в храма твойта статуя ще сложим!

ЖАНА

Тогава ето що решава Жана:
със увещания и сладки думи
ще убедим бургундския владетел
да тръгне с нас, като остави Толбът.

ДОФИНЪТ

Ако успеем, гълъбче, ей Богу,
за Хенри Франция ще стане тясна
и няма англичаните да казват,
че ни владеят. Ний ще ги изскубем
от всички области до океана!

АЛАНСОН

И то завинаги! Едничко графство
във Франция за тях не ще остане!

ЖАНА

Ще видят ваши светлости как хитро
ще действам, за да стигна тази цел!

Барабанен бой отдалече.

Я чуйте! Барабаните им казват,
че вече са поели към Париж.

Английски марш.

Това е Толбът със развято знаме!
Английската войска върви след него!

Френски марш. Влизат Бургундският дук и Войници.

А тез в ариергарда са бургундци.
Фортуна благосклонна е към нас
и е оставила отдире дука.
Тръбачите, за преговори с него!

Тръбен звук.

ДОФИНЪТ

Бургундецо, за преговори спри!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Кой иска там да преговаря с мен?

ЖАНА

Дофинът, Шарл Французки, твой земляк!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Защо ти трябвам, Шарл? На път съм, виждаш?

ДОФИНЪТ

Омай го, Дево, заплени го с думи!

ЖАНА

Бургундецо безстрашни, френска славо,
за миг поспри! Чуй своята слугиня!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Добре, приказвай! Само по-накратко!

ЖАНА

Виж своята Франция, цветуща нявга;
към градовете ѝ осакатени,
сравнени със земята от врага,
ти погледни, тъй както майка гледа
очичките на дребното си чадо,
безвременно склопени от Смъртта!
Виж болестта на Франция, виж тези
чудовищни, срещуприродни язви,
които ти отвори във гръдта ѝ,
разкъсвана от скръб, и обърни
обратно меча си, за да удариш
противниците ѝ, а не онези,
които защитават я от тях!
За капка нейна кръв ще се разкайваш
ти повече, отколкото за цели
моря от тяхната. Затуй върни се
в потоци сълзи и измий с плача си
петната срам от родния си край!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Със думи тя ума ми омагьосва

или кръвта ме кара да отстъпя!

ЖАНА

Узнай и туй, че Франция и всички
французи те клеймят и се запитват
от чий си род, не си ли извънбрачен;
защото със кого си тръгнал? Не ли
с туй семе господарско, за което
добър ще си, додето си полезен?
Когато Толбът стъпне тука здраво,
използвал те за грозните си цели,
нали стопанин тук ще стане Хенри,
а тебе ще изритат като псе,
предало своите? Спомни си само
за случая със дука Орлеан —
той пленник бе във Англия, нали,
но щом разбраха, че е твой противник,
те пуснаха го, без да искат откуп,
напук на тебе. И какво излиза?
Ти срещу своите се биеш, значи
в съюз със своите бъдещи палачи!
Ела, ела при нас, дорде е време!
Шарл в своите прегръдки ще те вземе.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Предавам се. Тез горди нейни думи
със силата на оръдеен залп
така разбиха моята отбрана,
че съм готов да падна на колене.
Прости ми, Францийо! Земляци скъпи,
простете ми! Вий, знатни господа,
вземете ме в прегръдката си жарка!
Войските ми са ваши. Сбогом, Толбът!
На мене не разчитай вече ти!

ЖАНА (настрани)

Французин — като пумпал се върти!

ДОФИНЪТ

Добре дошъл! Ти вля ни нов кураж!

БАСТАРДЪТ

Безстрашни бяхме, а сега сме двама!

АЛАНСОН

За тази роля, славно издържана,
коронка графска заслужава Жана!

ДОФИНЪТ

Сега да видим с общи сили как
щета да нанесем на своя враг!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Париж. В кралския дворец.

Влизат — от една страна — Кралят, Глостър, Уинчестър, Йорк, Съфък, Съмърсет, Уорик, Ексетър, Върнон, Басет и други; от друга страна — Толбът, следван от Войници.

ТОЛБЪТ

Кралю могъщи, доблестни милорди,
веднага щом узнах, че сте дошли
във таз страна, аз временно прекъснах
военните си действия и дойдох
да изразя на своя суверен
дълга си; за което таз ръка,
спечелила за него петдесет
французки крепости, дванайсет града
и седем цитадели, взела в плен
над петстотин противника от род,
в нозете ви поставя своя меч
и славата за своите победи
приписва Богу и отстъпва вам!

КРАЛЯТ

Това ли е лорд Толбът, който тука
воюва от години, чичо Глостър?

ГЛОСТЪР

Да, той самият, светли господарю.

КРАЛЯТ

Добре дошли, победоносни лорде!
Във мойта младост (казвам тъй, макар че
все още стар не съм) баща ми, помня,
ми казваше, че на земята няма
по-силен и по-смел боец от вас.

От много време ний и лично знаем
за вашите усърдност, вярност, храброст,
но вий до днес не знаете вкуса
на нашата признателност и даже
гласа не сте й чули. Затова
за вашите заслуги ний ви правим
граф Шрузбъри! Станете и вземете
достойното си място в тържеството
на нашето венчаване за крал!

Тръбен звук. Излизат всички освен Върнон и Басет.

ВЪРНОН

Поспрате, сър! На кораба вий твърде
обидно се изказахте пред мене
за тази бяла панделка, която
аз нося в чест на храбрия дук Йорк.
Поддържате ли казаното там?

БАСЕТ

Да, сър, поддържам го, тъй както вие
не се отказвате от всички хули,
излаяни от злия ви език
против дук Съмърсет, комуто служба!

ВЪРНОН

Описах дука ви, какъвто е!

БАСЕТ

Не е по-лош от Йорк във всеки случай!

ВЪРНОН

По-лош е! И в подкрепа, на ви туй!

Удря го.

БАСЕТ

Мерзавецо, ти знаеш, че законът
на смърт осъжда, който вади меч,
и че с тоз удар, ако тъй не беше,
сам би си пуснал долната кръвчица!
Но аз от краля ще измоля право
да ти платя. Отново ще се срещнем,
и то за твоя сметка, запомни го!

ВЪРНОН

Аз, пъзльо, преди теб ще го помоля,
а кой ще плаща сметката, ще видим!

Излизат.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Париж. Тронна зала.

*Влизат Кралят, Глостър, Уинчестър, Йорк, Съфък, Съмърсет, Уорик, Толбът, Ексетър,
Управителят на Париж и други.*

ГЛОСТЪР

Епископе, короната сложете
върху главата му!

УИНЧЕСТЪР

Закриляй, Господи, крал Хенри Шести!

ГЛОСТЪР

Сега, управителю на Париж,
пред Господа обет тържествен дайте,
че няма друг да имате за крал
освен крал Хенри, че за близки свои
ще смятате, които са със него,
а за противници — които мътят
кроежи против неговата власт!

Управителят коленичи.

Тъй действайте и Бог да ви закриля!

Влиза Фастолф.

ФАСТОЛФ

Велики господарю, като идвах
от град Кале за тържеството тук,
ми беше връчено едно писмо
от дука на Бургундия за вас.

ТОЛБЪТ

Позор за дука и позор за теб!
Аз дадох клетва, рицарю страхливи,
че ще лиша това краче на заяк
от жартиерата на храбростта...

Откъсва от крака му Ордена на жартиерата.

... което сторих, тъй като без право
си бил приет във този славен орден!...
Простете ми, кралю, и всички вие,
но в битката при град Пате, където
аз имах в строй шест хиляди войника,
а пък французите почти шейсет,
туй куче, преди още да бе даден
от нас или от тях единствен изстрел,
побягна най-позорно от полето.
В тоз бой загубих над хиляда души
и изненадан, с още други знатни,
сам паднах в плен. Сега кажете вие,
осъждате ли моята постъпка,
или тоз знак на рицарство не бива
да украсява „рицари“ такива?

ГЛОСТЪР

Наистина едно подобно бягство
е срам дори за простия войник,
а камо ли за рицар и началник!

ТОЛБЪТ

Когато учреди се този орден,
онези, чийто крак бе украсен
със рицарската жартиера, бяха
от знатен корен, смели, с чисти нрави,
прославили се в бой, великодушни,
нетрепващи пред никаква опасност.
Туй значи, че тоз, който носи знака,
а няма тези качества високи,
е узурпирал званието „рицар“

и със това окалял, осквернил
свещения ни орден, за което
би трябвало — по моему — да бъде
позорно деградиран и разжалван
като селяк, роден край някои плет,
а перчещ се със кръв на благородник!

КРАЛЯТ

Ти, срам за нас, присъдата си чу!
В изгнание върви под страх от смърт!

Фастолф излиза.

Сега вий, лорд-настойнико, четете
писмото на бургундския ни дук!

ГЛОСТЪР

Какво туй значи? Тонът му е нов!
„До краля“ — само толкоз! Нищо друго!
Нима не помни, че е ваш васал
или говори тази странна рязкост
за ново отношение към вас?
Да видим. „Развъълнуван от бедите
на своята родина и от стона
на тез, които страдат под гнета ви,
аз скъсвам грешната си дружба с вас
и взимам справедливата страна
на Шарл, законния французки крал.“
Чудовищна измяна! Нима могат
съюз, приятелство, обет да крият
такава двойственост?

КРАЛЯТ

Какво? Нима
бургундският ми чичо е въстанал?

ГЛОСТЪР

О, да, милорд, и станал ваш противник!

КРАЛЯТ

Това ли е най-лошото в писмото?

ГЛОСТЪР

Най-лошото и всичко, господарю!

КРАЛЯТ

Тогаз лорд Толбът ще се срещне с него
и за измяната ще му плати!

Дали съгласен сте на туй, милорд?

ТОЛБЪТ

Дали съгласен съм? Така съгласен,
че ако вий не бяхте го изrekli,
бих молил да ме пратите с войската!

КРАЛЯТ

Тогава я стегнете и веднага
тръгнете срещу него! Нека види,
че ние не търпим да ни изменят
и че е зле с приятел да се гаври!

ТОЛБЪТ

Аз тръгвам, господарю, и желая
да видите разгрома на врага!

Излиза.

Влизат Върнон и Басет.

ВЪРНОН

Велики господарю, разрешете
да се сразя в двубой!

БАСЕТ

На мене също

двубоя разрешете, господарю!

ЙОРК

Тоз мой слуга е. Чуйте го, кралю!

СЪМЪРСЕТ

А тоз е мой. Изслушайте го, сир.

КРАЛЯТ

Спокойно, господа! Сами да кажат!...
Защо и със кого ви трябва толкоз
да встъпвате в двубой?... Един след друг!

ВЪРНОН

Със този! С него! Той ме оскърби!

БАСЕТ

И аз със него! Той ме оскърби!

КРАЛЯТ

С какво сте се взаимно оскърбили?
Кажете и тогаз ще отговоря
на вашите прошения.

БАСЕТ

Кралю,
когато прекосяхме морето,
от Англия към Франция, ей този
със заядлив език ме укори
за розата, с която бях накичен
и чийто огнен цвят — тъй каза той —
му бил напомнял пламналите бузи
на моя господар, когато той
във правен спор със неговия бил
отказвал да признае, че е крив.
За тези и за други груби думи,
обиждащи честта ми и честта

на моя господар, от вас аз прося
възможност да го срещна във двубой.

ВЪРНОН

И аз, кралю, за същото ви моля.
Защото, колкото и тоя тука
да скрива под умели хитрини
нахалните си действия, той първи
ме предизвика, като заяви,
че тази бледа роза била намек
за плахото сърце на моя дук.

ЙОРК

Ще спре ли твойта злоба, Съмърсет?

СЪМЪРСЕТ

А твойта, Йорк, избива постоянно,
макар така изкусно да я криеш!

КРАЛЯТ

О, Боже мой, каква ли лудост властва
във мозъка на хората, щом могат
такива страшни разпри да избухнат
от тъй несъстоятелни причини?
Роднини наши, Йорк и Съмърсет,
успокоете се, сключете мир!

ЙОРК

Да бъде спорът им решен с двубой
и след това сдобрявайте ни, сир!

СЪМЪРСЕТ

По същност спорът им засяга нас
и нека между нас да се реши!

ЙОРК

Дръж мойта ръкавица, Съмърсет!

ВЪРНОН

Не, не! С които почна, с тях да свърши!

БАСЕТ

Да, ваша милост, утвърдете туй!

ГЛОСТЪР

Да утвърдя ли? Твърдоглавци луди,
проклет да е глупашкият ви спор!
Слуги честолюбиви, как посмяхте
да се явите с дръзката си врява
пред негово величество и мен?...
Аз мисля, лордове, че вие също
не правите добре, като не стига,
че толкоз осъдително търпите
раздора между своите подвластни,
но взимате от думите им повод
за почване на разпра между вас.
Съвет ви давам да смените курса!

ЕКСЕТЪР

Сдобрете се, недейте мъчи краля!

КРАЛЯТ

Елате тука, двамата, които
налитате на бой! Ако не щете
да вкусите от нашата немилост,
веднага забравете своя спор!
А вие, лордове, помнете где сме:
във Франция, страна с променлив дух.
Ако французите подушат някак,
че има несъгласия сред нас,
о, колко недоволстващи сърца
ще тласнем ний към ропот и към бунт!
А колко срам над нас ще се излее,
когато чуждоземните крале

узнаят, че за нищо, за шегичка
най-първите сред първите на Хенри
загубили са Франция, защото
погубили са своето единство!
Спомнете си за крехката ми възраст,
за славните победи на баща ми
и нека не дадем за дреболия,
което е спечелено със кръв!
Арбитър нека бъда в този спор.
Нима ако си бодна тази роза...

Накичва се с червена роза.

... ще трябва да ме смятат по-наклонен
към Съмърсет, отколкото към Йорк?
Роднина съм на двамата и значи
обичам ги и двамата еднакво,
така че да се прави този извод,
е все едно като да ме упрекват
за таз корона, тъй като корона
бил носел и шотландският владетел!
Но вашият разсъдък по-добре
разбира всичко туй и затова,
тъй както мирно се събрахме тука,
да продължим нататък в мир и дружба!
На вас възлагам, родственико Йорк,
регентството над френските земи,
а вие, мой любезни Съмърсет,
съединете конните си части
с пехотата, командвана от него,
и двама заедно, на трона верни
и свързани от общи праотци,
тръгнете бодро и излейте своята
взаимна жлъч над общия си враг!
Ний, лорд-настойникът и всички други
ще тръгнем — след почивка — през Кале
към Англия, където, вярвам, скоро
пленени ще ми пратите дофина

и Алансон, и цялата им шайка.

Тръбен звук.

Излизат всички освен Йорк, Уорик, Ексетър и Върнон.

УОРИК

Не смятате ли, сър, че днеска кралят
показа рядка дарба на оратор?

ЙОРК

Да, смятам и все пак не ми харесва,
че носи розата на Съмърсет.

УОРИК

Прищявчица! Недейте му се сърди.
Не вярвам да е имал лоши мисли.

ЙОРК

Да знаех, че ги има... Но за друг път!
Тежат ни други грижи на главата.

Излиза заедно с Уорик и Върнон.

ЕКСЕТЪР

Добре направи, че си премълча,
защото, ако туй, което чувстваш,
избликнеше навън, боя се, Ричард,
че тука биха се разкрили бездни
от тайна злост и яростна ненавист,
невиждани до днес! Но и така
дори и най-наивният не може
да гледа тази блъсканица с лакти,
тез бесни разпри между големци,
туй даvene на техните любимци,
тез клики в непрекъснатата борба,
без то да му предсказва черни дни.

Не е добре невръстен да е кралят,
ала когато го заобикалят
открити крамоли и завист глуха,
очаквай смут, готви се за разруха!

Излиза.

ВТОРА СЦЕНА

Пред Бордо.

Влизат с тръбен звук и барабанен бой Толбът и Войници.

ТОЛБЪТ

Да свирят пред вратите на Бордо
и да извикат градския началник!

Тръбен звук.

На градските стени се появяват Началникът на гарнизона на града и други.

Джон Толбът, англичанин, пълководец
на Хари, крал английски, ви зове:
вратите си покорно отворете,
признайте моя господар за свой,
обет на верноподани му дайте
и аз тогава мирно ще оттегля
войската си от вашите стени.
Ако ли вий отблъснете тоз мир,
с това ще предизвикате гнева
на тримата ми предани слуги:
Глад мъчещ, Меч разсичащ, Огън гълтащ,
които ще превърнат в прах и пепел
стените ви и гордите ви кули!

НАЧАЛНИКЪТ

Ти, бухале, предвестнико на смърт,
страшилище за Франция, не виждаш,
че иде край на мрачната ти власт!
В града ни ти ще влезеш само мъртъв,
защото, знай, добре сме укрепени,
а можем бой да ти дадем и въвн.
Оттеглиш ли се, нашият дофин
готов е да те впримчи в своите мрежи.

Отляво и отдясно конни части
преграждат твоите пътища за бягство
и гдето да обърнеш взор за помощ,
смърт чака те и гибел очевидна;
а десет хиляди французи смели
са дали пред причастието клетва,
че техните оръдия ще стрелят
единствено по Толбът. Аз те гледам,
стоиш пред мене жив, безстрашен воин,
във мъжка мощ и с дух неукротим,
ала това е сетната похвала,
която ще получиш от врага си,
затуй, защото още не привършил
в часовника ти пясъчният час,
тоз поглед, който вижда те сега
тъй свеж и здрав, и румен, ще те гледа
окървавен, посечен, блед и мъртъв!

Барабанен бой отдалече.

Чуй, туй е барабанът на дофина!
Камбанен звън за теб отмерва той,
а моят ще ти пее у покой!

Излиза, следван от другите.

ТОЛБЪТ

Не лъже той, аз чувам го... Пръснете
един разезд отблизо да следи
крилата им! О, слаба дисциплино!
Сега сме оградени като жалко
непредпазливо стадо от елени,
които в страх се блъскат помежду си
във кръг от гневно лаещи копои.
Но щом сме англичани, нека паднем
не слабо и безводно, както бива
със мършата на стадото, а храбро,
тъй както падат гордите му самци,

които на рогата си премятат
най-дръзките от псетата и карат
по-плахите да лаят отдалеч!
За кожите си искайте цена,
приятели, по личния ми пример
и тез ловци французки ще си кажат:
„Защо се заловихме с тоя лов?“
Бог, правото и свети Георги нека
успех дадат ни в битката нелека!

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

Поле в Гаскония.

Влизат — от една страна с тръбен звук — Йорк и Войници, от друга — Пратеник.

ЙОРК

Дали се върнаха онез, които
вървяха по петите на дофина?

ПРАТЕНИКЪТ

Да, върнаха се, сър, и съобщават,
че той се е отправил към Бордо,
за да пресрещне Толбът, и по пътя —
по думите на наште съгледвачи —
се е съединил с две бойни части
по-мощни и от неговата, тъй че
сега се движи към Бордо подсилен.

ЙОРК

Проклет да е тоз Съмърсет, задето
не иде с обещаните резезди!
Лорд Толбът чака моята подкрепа,
а тоз подлец измами ме и ето —
не мога да се притека на помощ
на славния ни рицар! Дано Господ
закриля го, защото инак сбогом
на всякакви войни отсам Ръкава!

Влиза Люси.

ЛЮСИ

Могъщи предводителю английски,
днес повече от всякога си ти

необходим на тез полета френски —
лети към Толбът, който обкръжен е
със обръч от желязо и заплашен
с ужасно изстребление и гибел!
Препускай, Йорк! Веднага! Към Бордо!
Не стигнеш ли, прощавай се тогава
със Толбът, с Франция и с бойна слава!

ЙОРК

О, Господи, да беше вместо Толбът
във обръч Съмърсет, чиято гордост
не ми изпраща конниците — щяхме
тогава да спасим един храбрец
в замяна на един нещастен пъзльо!
О, мъка, че спокойно спят такива,
а племето на храбрите загива!

ЛЮСИ

Подкрепа изпратете му, за Бога!

ЙОРК

Не, своята дума да сдържа не мога!
Ний носим траур — Франция ликува,
ний губим градове — тя в тях танцува,
и всичко по вина на тоз проклет
негодник и предател Съмърсет!

ЛЮСИ

Тогаз, помилуй Господи, душите
на Толбът и на младия му син,
когото срещнах, идеяки насам,
забързан да се види със баща си!
Цял ред години той се бие тук,
цял ред години са един без друг
и ето ги, най-сетне се събират
тогаз, когато трябва да умират!

ЙОРК

С каква усмивка, с поздрави какви
Джон Толбът своя Джон ще поздрави?
Задъхвам се, представя ли си аз
как те се срещат в смъртния си час!
Прощавай, Люси, друго аз не мога
да сторя тук освен да моля Бога
да въздаде на Съмърсет, в когото
са истинските корени на злото.
Изгубих Поатие, Блоа, Тур и Мен
заради този туткавец надмен!

Излиза заедно с Войниците и Пратеника.

ЛЮСИ

Додето лешоядът на враждата
кълве гръдта на тези пълководци,
сънливото нехайство ни отнема
една след друга всички придобивки
на нашия все още неизстинал
велик завоевател Хенри Пети.
Докато те заети са в раздора,
ний губим всичко: чест, земя и хора!

Излиза.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Другаде в Гаскония.

Влизат Съмърсет със своите Войници и един Капитан на Толбът.

СЪМЪРСЕТ

Не, късно е, не мога да ги пратя;
тоз поход бе прибързано решен
от Йорк и Толбът. Цялата войска
е застрашена да попадне в обръч,
ако градът ни отговори с удар.
Без мярка буйният и дързък Толбът
засенчи блясъка на своята слава
с таз глупава, отчаяна постъпка.
Йорк прати го, за да загине в срам,
та славата му той да носи сам!

Влиза Люси.

КАПИТАНЪТ

А ето и сър Уилям Люси, който
бе пратен с мене тук да иска помощ
за нашите огъващи се части.

СЪМЪРСЕТ

Сър Уилям, слушам ви, отде сте пратен?

ЛЮСИ

Отде ли? От предадения Толбът,
от него, който, обкръжен отвред
и с мъка сдържащ мощния противник,
обръща се към Йорк и Съмърсет
със зов да отклонят смъртта от него.

Но вий, додето този храбър воин
във пот и кръв за помощ се оглежда,
вий, общата и негова надежда,
вий, стражите на бойната ни чест,
стоите безучастни настрани,
раздирани от личните си ежби,
когато благородният ни воин
издъхва, обкръжен от врагове.
Дофинът, орлеанският Бастард,
бургундецът Рение и Алансон
притискат го отвред и той загива,
защото няма кой да му помогне!

СЪМЪРСЕТ

Йорк прати го — да му помага той!

ЛЮСИ

А Йорк пък обвинява ваша милост
и се кълне, че вий не сте му дали
набраните за похода разезди!

СЪМЪРСЕТ

Йорк лъже! Аз не съм му подчинен,
а не желая да му се подмазвам.
Да бе ги искал, щеше да ги има,
но сам да му ги пращам — как пък не!

ЛЮСИ

Не френска сила, а английска низост
държи във клопка честния ни Толбът.
От вашите вражди на смърт изпратен,
за Англия той няма път обратен!

СЪМЪРСЕТ

Добре тогаз! И сам ще му ги дам.
Шест часа само и ще бъдат там.

ЛЮСИ

Той вече е убит или пленен,
защото не би смогнал да избяга,
да би поискал, а не би поискал,
дори и да би смогнал да избяга!

СЪМЪРСЕТ

Във слава ще го спомняме тогаз.

ЛЮСИ

Във слава — него и във срама — вас!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

Английският лагер край Бордо.

Влизат Толбът и неговият син Джон.

ТОЛБЪТ

Мой сине Джон, извиках те да дойдеш,
за да изучиш бойната наука
и възродиш семейното ни име,
когато старост мършава и слабост
ме приковат към немощния стол.
Но — о, злокобни, пагубни звезди! —
пристигаш при баща си ти, когато
смъртта празнува своя празник тука,
във час на неминуема опасност;
затуй яхни най-бързия ми кон
и аз ще ти покажа път, по който
ще можеш да избягаш от смъртта.
Побързай, синко! Всеки миг е скъп!

ДЖОН

Как искате да ви обърна гръб?
Не съм ли Толбът? Син не съм ли ваш?
Зарад честта на скъпата ми майка
недейте ме изкарва син на друг —
ако побягна, кой не ще си каже:
„Тук Толбътовци биха се държали.
Да бъде Толбът тоз беглец? Едва ли!“

ТОЛБЪТ

За да мъстиш за мен, стори го ти!

ДЖОН

Тоз, който бяга, татко, не мъсти!

ТОЛБЪТ

Останеш ли, ще паднем тук и двама.

ДЖОН

Тогаз вий бягайте — друг изход няма!

Смъртта ви ще е удар за страната,
а мойта ще остане неузната.

Не дава мойта повод за хвалби,
а вашата врагът ще протръби.

Не ще посрами бягството честта ви,
а мене в срам покрит ще ме остави:

че умен бил сте, всички ще рекат,
за мене виноват ще е страхът

и трудно някога ще стана мъж,
когато в бой побягнал съм веднъж.

За честна смърт ви моля на колене:
животът в срам не е живот за мене!

ТОЛБЪТ

Да те съгледа майка ти във гроба?

ДЖОН

А да посрамя нейната утроба?

ТОЛБЪТ

Заклевам те да тръгнеш, сине мой!

ДЖОН

Добре, но не да бягам, а във бой!

ТОЛБЪТ

В теб част от мене ще живее, сине!

ДЖОН

Не, част от вас със мене ще загине!

ТОЛБЪТ

Ти нямаш още име да се пази!

ДЖОН

А „Толбът“? Или то да се погази?

ТОЛБЪТ

Тоз моя воля ще те оправдае!

ДЖОН

А кой подир смъртта ви ще я знае?

Да бягаме и двамата тогава!

ТОЛБЪТ

Зарязал своите? Такава слава
да ме очерни в тези стари дни?

ДЖОН

А младостта ми тя да опетни?

Не ще ме убедите вий, понеже
човек на две не може да се реже.

Където вий сте, там ще съм и аз!

Не искам, татко, жив да съм без вас!

ТОЛБЪТ

Да се простим тогава, сине мой,
роден, за да угаснеш в този бой!

Ела и както заедно сме тук,

да литнем на възбог един до друг!

Излизат.

ШЕСТА СЦЕНА

Бойно поле.

Шум на битка. Схватки, в които Джон е обкръжен и Толбът го спасява.

ТОЛБЪТ

Победа! Свети Георги! Бий се! Удряй!
Настойникът обета си сломи —
оставени сме в битката сами!
Ела, мой сине! Жив си ти едва.
Баща ти от смъртта те отърва.

ДЖОН

О, два пъти, мой татко, твой съм син!
Загинал бях, завършил бе един
от двата ми живота, ала друг
ти даде ми, на парките^[41] напук!

ТОЛБЪТ

Когато от дофиновия шлем
извлече искри ти, във миг съвсем
младежки огън пламна във баща ти
и обладан от сили непознати,
Бургундеца, Бастарда, Алансон
аз яростно нападнах, синко Джон,
и от цвета на Галия успях
да те спася и щом се справих с тях,
отново срещнах в бой Бастарда, който
те бе ранил и тъй отнел бе твойто
моминство рицарско; и той след малко
със стон кървеше като куче жалко
и аз така присмях му се тогава:
„Безроден мелез, краят ти настава!
Сега кръвта ти мръсна на талази

ще заплати за чистата онази,
която ти направи да тече
от жилите на моето момче!“
Но тъкмо меча бях издигнал вече,
на помощ цял отряд му се притече
и го измъкна... Ала ти кажи ми,
отдъхна ли си, сине мой любими?
Това е кръв! А щом ѝ носиш знака,
защо стоиш, където смърт те чака?
Избягаш ли, ще бъда отмъстен,
а тука слаба помощ си за мен.
В едничка лодка, сине, разум няма
по бързеите да се спускат двама.
Ако не падна днес от френска злоба,
от старост утре сам ще вляза в гроба
и за врага успехът ще е тоя,
че с ден по-рано съм напуснал боя;
а теб ако французинът убие,
със тебе ще загинем всички ние:
и майка ти, и моят зов за мъст,
и името на Толбът, с чийто ръст
гордее се английската държава.
Туй всичко, Джон, от тебе се решава:
останеш ли, на смърт го ти излагаш;
спасяваш го, от смърт ако избягаш!

ДЖОН

Аз меча на Бастарда изтърпях,
но слушайки словата ти, от тях
сърцето ми кърви. Нима такава —
да се спася, ограбен откъм слава —
е твоята повеля? Толбът млади
от Толбът стари — вместо меч да вади
да бяга и французи да го гонят?
Преди това под мен да рухне конят,
понесъл ме в страхливия си бяг,
и аз да хукна пеш като селяк

пред френските, които са за срам
сред всички просяци, които знам!
Друг изход няма тук освен един:
побягна ли, не съм на Толбът син,
защото гдето Толбътовци мрат,
в нозете на бащата мре синът!

ТОЛБЪТ

Тогава следвай своя стар Дедал,
Икаре^[42] мой: живота съм ти дал,
но щом честта го иска, то тогава
ела да мрем един до друг във слава!

Излизат.

[41] *Парки* (мит.) — трите Парки били в римската религия богини на човешката участ: едната предяла нишката на живота, втората я прокарвала през превратностите на съдбата, а третата я прерязвала. ↑

[42] „... Дедал... Икаре мой...“ (мит.) — Дедал бил легендарен гръцки строител. Той построил на остров Крит, управляван от цар Минос, прочутия лабиринт. Минос го затворил в лабиринта, но той направил за себе си и сина си Икар криле и полетял на свобода. Юношата Икар обаче пожелал да лети прекалено високо, слънцето разтопило восъка, с който били скрепени перата на крилете му, и той паднал в морето. Тук образът напомня, че Толбът е тласнал сина си към военното поприще, което му е струвало живота. ↑

СЕДМА СЦЕНА

Другаде на бойното поле.

Шум на битка. Схватки. Влиза Толбът, подкрепян от Слуга.

ТОЛБЪТ

Умирам аз и — с мене — моят род!
Къде си, синко Джон, мой втор живот?
Смъртта те взе, но ти, тъй твърд пред нея,
помагаш ми сега, да й се смея!...
Когато паднах в кървавата сеч,
размаха той над мене своя меч
и с яростния гняв на гладен лъв
изля в дела геройски своята стръв,
а щом врагът изплашен се разбяга,
погрижил се за мене, той веднага,
обхванат сякаш от внезапен бяс,
пак скочи прав и в миг видях го аз
в море от кърви да размахва своя
срязяващ меч в най-гъстото на боя
и тъй умря, като Икар крилат,
той, моят цвят, той, моят Толбът млад!

Влизат Войници, носещи тялото на Джон.

СЛУГАТА

Трупа му носят, гледайте, милорд!

ТОЛБЪТ

О, Смърт, напук на твоя присмех горд,
във вечна връзка литнали крилати
два Толбъта избягват от властта ти!
О, сине мой, от рани загрозен,

с последен дъх проговори на мен!
Какво? Смъртта езика ти сковава?
Французин представи си я тогава!
Но знам, сега духът ти се засмива:
„Да беше тъй, не щеше да е жива!“
Не, вече не издържа туй сърце!
О, дайте го във моите ръце!
Войници, сбогом! Близко е Оная!
Благодаря ви. Друго не желая.
От бащини прегръдки, сине драг,
по-хубав няма нийде саркофаг!

Умира.

Влизат Дофинът, Ала неон, Бургундският дук, Бастардът, Жана и Войници.

ДОФИНЪТ

Ако от своите беше подкрепен,
ний бихме имали по-труден ден!

БАСТАРДЪТ

За лъвчето му тоя ден бе пръв,
а то проля немало френска кръв!

ЖАНА

Със него в боя срещнах се веднъж
и му извиках тъй със глас на мъж:
„Ей, девствениче, я ела насам,
един урок по нещо да ти дам!“
Но той отвърна ми: „Не съм роден,
за да ме вземат уличници в плен!“
И мен отминал, както лъв минава
край плячка недостойна за такава,
се хвърли в боя като дявол бесен!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

От него рицар станал би чудесен,

това е несъмнено, вижте как
лежи като заключен в саркофаг
в прегръдките безжизнени на тоя,
чиято воля го изпрати в боя!

БАСТАРДЪТ

Те бяха наш позор неизличим —
да ги накълцаме и разделим!

ДОФИНЪТ

Не, приживе те вдъхваха ни страх —
сега не бива да се гаврим с тях!

Влиза Люси, предшестван от френски Глашатай.

ЛЮСИ

Води ме при дофина ви, да чуя
чия е славата на тоя ден!

ДОФИНЪТ

Преклоняте ли се пред мойта воля?

ЛЮСИ

„Преклоняне“? Това е френско слово;
английските бойци не го познават.
Дошъл съм да узная кой от наште
държан е в плен от вас и да прегледам
телата на убитите във боя.

ДОФИНЪТ

„Държан в плен“ ли? Пленниците ние
държим ги в ада! А кои ви липсват?

ЛЮСИ

Къде е доблестният ни Ахил,
лорд Толбът и граф Шрузбъри, въздигнат

за неговите воински успехи
в граф Уошфорд, граф Валанс, граф Уотърфорд,
лорд Толбът Гуудригски и Ърчинфийлдски,
лорд Стрейндж от Блакмир, лорд Вердюн от Олтон,
лорд Кромюел Уингфийлдски, лорд Фокънбридж,
лорд Фърнивал от Шефилд, кавалер
на ордениите „Михаил“ и „Георги“
и на отличието „Златно руно“,
велик маршал на краля Хенри Шести
във всичките войни, които той
е водил във французките предели?

ЖАНА

Какъв е тоз раздут и глупав стил?
И титлата на турския султан,
владеещ петдесет и две държави,
не е чак толкоз дълга! Този, който
тъй гръмка величаеш, ей го тука
в краката ни, смърдящ сред рой мухи!

ЛЮСИ

Убит лорд Толбът, този бич, тоз ужас,
таз черна за вас всички Немезида^[43]?
Защо не са очите ми куршуми,
та с тях да ви застрелям във челата!
Да можех към живота да го върна,
той цялата ви Франция би стреснал!
Да беше ви останал на портрет,
би сплашил най-безстрашните сред вас!
Телата им ми дайте, за да можем
да ги положим в гроба по достойнство!

ЖАНА

Духът на Толбът се е vyplътил
във тоз наглец! Как дръзко заповядва!
Да си ги носят! Кой ще им ги пази —
воня да пръскат само и зарази!

ДОФИНЪТ

Съгласен! Отнесете ги оттук!

ЛЮСИ

От пепелта им Феникс^[44] ще изникне
такъв, че Франция от страх ще викне!

ДОФИНЪТ

Така да е, но да ги няма тука!...
Сега — Париж! Щом Толбът е убит,
нататъка е пътят ни открит!

Излизат.

[43] *Немезида* (мит.) — гръцка богиня на възмездието. ↑

[44] *Феникс* (мит.) — приказна птица, съществуваща „в единствен екземпляр“, която, щом бивала заплашена от смъртта, се самоизгаряла и възкръсвала от пепелта. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лондон. Кралският дворец.

Тръбен звук. Влизат Кралят, Глостър и Ексетър.

КРАЛЯТ

Прочетохте ли папските писма
и тез на император Сигизмунд^[45]
и графа Арманяк?

ГЛОСТЪР

Прочетох, сир.
И тримата смирено ходатайстват
пред вас, кралю, да бъде сключен мир
между английското и френско кралство.

КРАЛЯТ

Какво ще кажете за тази просба?

ГЛОСТЪР

Че е разумна. Според мен тоз мир е
единствен начин да се спре туй наше
проливане на християнска кръв
и въдвори спокойствие в Европа.

КРАЛЯТ

И прав сте, чичо. Винаги съм смятал
за неестествени и нечестиви
ужасните кланета между хора,
които изповядват съща вяра.

ГЛОСТЪР

Освен това, милорд, със цел по-бързо
и здраво да се свърже тоз съюз,

граф Арманяк, роднина на дофина
и ползващ се във Франция със тежест,
предлага за жена на Ваша светлост
единствената своя дъщеря,
като при туй ѝ дава тежка зестра.

КРАЛЯТ

Женитба, чичо? Моите години
са повече за учене и книги,
отколкото за ласки със жени.
Ала посланиците нека дойдат
и отговор им дайте вие сам —
това, което кажете, ще бъде
за слава Божия и общо благо!

Влизат Уинчестър — в кардиналски одежди, и трима Посланици, един от които е папски легат.

ЕКСЕТЪР

Какво е туй? Лорд Уинчестър издигнат
във кардиналско звание^[46]? Тогава
уверен съм, че ще излезе вярно
онуй пророчество на Хенри Пети:
„Ако го видим с кардиналска шапка,
тя равна ще е с кралската корона!“

КРАЛЯТ

Писмата ви, почтени господа,
обсъдихме спокойно и подробно.
Това, което се съдържа в тях,
е мъдро и добро и затова
решихме да изготвим бързо своите
условия за здрав и траен мир,
които от лорд Уинчестър ще бъдат
отнесени във Франция веднага.

ГЛОСТЪР

А колкото до онова, което
предлага господарят ви, по него
осведомих аз краля си тъй точно,
че, виждайки във дамата единство
от хубост, добродетелност и зестра,
той смята да я вземе за съпруга.

КРАЛЯТ

И в доказателство по вас й праща
като залог годежен този накит.
И тъй милорд-настойнико, вий бдете
до Довър да пристигнат под охрана,
отдето, натоварени във кораб,
да бъдат поверени на вълните.

Излизат всички освен Уинчестър и папския легат.

УИНЧЕСТЪР

Постояйте, благи братко, първо трябва
да отнесете сумата, която
на негово светейшество дължа
за пурпура, във който съм облечен.

ЛЕГАТЪТ

На вашите услуги, кардинале.

УИНЧЕСТЪР (настрани)

От днеска Уинчестър не ще се кланя
на никого и няма да е втори
след никой пер в английската държава.
Сега ще видиш, драги Хъмфри Глостър,
че в твойто гърло кокал ще съм остър!
Ако пред мен да се смириш не щеш,
страната ще разсипя със метеж!

Излизат.

[45] *Император Сигизмунд* (ист.) — Сигизмунд Люксембургски (1368–1437), германски император. ↑

[46] „... във кардиналско звание...“ — за това че и по-рано Уинчестър се явява в драмата, облечен в кардиналски одежди и наричан кардинал, вж. предговора. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Франция. Поле в Анжу.

Влизат Дофинът, Бургундският дук, Алансон, Бастардът, Рение, Жана и Войници.

ДОФИНЪТ

Дано тез вести, господа, повдигнат
снизения ни дух: слухът говори,
че парижаните били във бунт
и се обръщали към нас отново.

АЛАНСОН

Тогава, храбри Шарл, защо стоиш?
Да тръгваме веднага към Париж!

ЖАНА

Да имат мир, ако към нас се върнат,
ако ли не, дворците им да рухнат^[47]!

Влиза Разузнавач.

РАЗУЗНАВАЧЪТ

Успех на славния ни пълководец
и радост на които са със него!

ДОФИНЪТ

Какво разузнавачите донасят?

РАЗУЗНАВАЧЪТ

Английските войски, които бяха
доскоро две, се сляха във една
и очевидно е, възнамеряват
да ви дадат сражение веднага.

ДОФИНЪТ

Таз вест ни иде малко ненадейно,
но ний ще се приготвим да ги срещнем.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Откакто Толбът няма го сред тях,
нас няма от какво да ни е страх!

ЖАНА

По-срамно чувство няма от страха!
Светът и Хенри да надават вой —
командвай, Шарл, успехът ще е твой!

ДОФИНЪТ

За Франция тогаз! Напред и в бой!

Излизат.

[47] „... Да имат мир... да рухнат.“ (библ.) — думи, свързани с библейския пасаж „Мир да бъде сред стените ти и благоденствие в дворците ти“ (Пс. 120. 67). ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Пред Анжер.

Шум на битка. Схватки. Влиза Жана.

ЖАНА

Французите са в бягство! Йорк надвива!
Помагайте ми, адски талисмани,
магии черни, духове, които
ми давате съвети и със знаци
предсказвате ми бъдещите случки!

Гръм.

Вий, бързи помагачи и слуги
на Северния господар на злото^[48],
явете се и дайте ми подкрепа!

Влизат Зли духове.

С тоз отклик бърз доказвате вий своето
привично послушание към мен.
Сторете тъй, о, духове, събрани
от всемогъщите подземни царства,
че Франция да вземе връх във боя!

Духовете се движат, без да говорят.

С мълчание недейте ме измъчва!
Навикнала с кръвта си да ви храня,
от себе си аз крайник ще откъсна
и ще го дам на вас, в залог за бъдни
облаги и награди, ако вие
се вслушате в молбата ми за помощ!

Духовете оборват глави.

Надежда няма? Чуйте мойта просба!
Ще ви платя със цялото си тяло!

Духовете клатят отрицателно глави.

Какво? Нима със цялата си плът
не мога да измоля помощта ви?
Тогава и душата ми вземете,
но спрете англичаните и дайте
победа на французките войски!

Духовете излизат.

О, те ме изоставят! Време дойде
за Франция да смъкне шлем пернат
и да зарови своята глава
на Англия във царствените скути.
Магиите, които знам, са слаби,
а пъкълът е тъй могъщ, че аз
не мога вече да се вкопча в него!
Честта ти, Францийо, загива в прах!

Схватки. Жана влиза в двубой с Йорк. Французите бягат. Жана е пленена.

ЙОРК

Красавице французка, стой, не мърдай!
Извикай своите духове, да видим
дали ще ти помогнат да избягаш!
Чудесна плячка — адът ще се радва!
Я как се мръщи, врачката му грозна!
Цирцея^[49] съща! Ще речеш, че иска
да ме превърне във ужасен звяр.

ЖАНА

От тебе по-ужасен не познавам!

ЙОРК

Е, след дофина, кой ще бъде хубав
за самка придирчива като теб?

ЖАНА

Дано ви чума тръшне, теб и него!

Да ви намерят кървави ръце
в леглата ви, когато мирно спите!

ЙОРК

Магьоснице, затваряй си устата!

ЖАНА

Пусни ме още малко да кълна!

ЙОРК

На кладата ще имаш много време!

Излизат.

Шум на битка. Влиза Съфък, хванал за ръката Маргарита.

СЪФЪК

Която и да си, не те изпускам!

Гледа я.

О, дивна хубавице, стой, не бой се!
Не ще те оскверня със грозен допир.
За вечен мир целувам тези пръсти^[50],
с които те докосвам най-безгрешно.
Коя си ти? Каж ми, за да мога
да ти окажа почит по заслуга.

МАРГАРИТА

Принцеса съм. Зоват ме Маргарита.
И мой баща е кралят на Неапол.

СЪФЪК

А аз съм граф и нося име Съфък.
Не се обиждай, о, природно чудо,
твой жребий е било да те пленя,
тъй както лебедът пленява нежно
чадата си под своето крило;
но ако ти не искаш този плен,

бъди свободна и помни за мен!

Маргарита си тръгва.

О, стой!

Настрани.

Не, не, не мога да я пусна!
Сияйният ѝ лик ме заслепява,
тъй както прави слънцето, когато
изпълва със отблясъци трептящи
кристалните струи на речен бързей.
Желая да ѝ кажа своите чувства,
ала не смея да я заговоря.
Да имах тук мастило и перо!...
Фу! Де ла Пул, недей се подценява:
език ли нямаш? Тя ли не е тука?
Дотам да се смутиш от женски образ!
Такава сила има хубостта,
че ум и реч загубваме пред нея!

МАРГАРИТА

Кажете, графе Съфък (ако вие
наистина наричате се тъй),
какво ще трябва да ви заплатя,
за да ме пуснете да си отида?

СЪФЪК (*настрани*)

Отде пък знам, че тя ще ми откаже,
преди да съм запитал любовта ѝ?...

МАРГАРИТА

Нима сте ням? За откупа ви питам.

СЪФЪК (*настрани*)

... Красива е — и значи: за обсада:
жена — и значи: най-накрая пада!...

МАРГАРИТА

Ще вземете ли откуп или не?

СЪФЪК (*настрани*)

... Безумецо! Спомни си, че си женен,
как искаш таз девойка да е твоя?...

МАРГАРИТА

Ще го оставя, щом не ще да слуша!

СЪФЪК (*настрани*)

... Да, туй препятствие обърква всичко

МАРГАРИТА

Несвързан говор, трябва да е луд!

СЪФЪК (*настрани, но по-силно*)

... А може би ще се намери начин?...

МАРГАРИТА

А може би ще бъда все пак чута?

СЪФЪК (*настрани*)

... Ще я спечеля! За кого? За краля!
Ха, глупости!

По-силно.

Какъв съм станал пън!...

МАРГАРИТА

Дървар ще е, за пънове говори.

СЪФЪК (*настрани*)

... Но тъй ще угодя на своя порив
и ще спомогна да се укрепи
съюзът между двете ни държави.
Обаче има трудности: баща й,
макар да е владетел на Неапол,

Анжу и Мен, е беден като мишка
и благородните у нас ще гледат
с презрение на брака с дъщеря му...

МАРГАРИТА

Ще ме изслушате ли, капитане?

СЪФЪК (*настрани*)

... Да го презират, колкото си щат!
Крал Хенри млад е и не ще упорства...
Госпожо, ще ви кажа една тайна.

МАРГАРИТА (*настрани*)

Какво, че съм във плен? Изглежда рицар.
Не ми се вярва да ме оскърби.

СЪФЪК

Изслушайте ме, моля ви, мадам!

МАРГАРИТА (*настрани*)

Ако французите ме отърват,
ще знам да го отпратя както трябва.

СЪФЪК

Мадам, изслушайте ме за минута!

МАРГАРИТА (*настрани*)

Жени и друг път бивали са в плен.

СЪФЪК

Обидил съм ви, чувствам, но с какво?

МАРГАРИТА

Не се разбрахме, просто „quid pro quo“^[51].

СЪФЪК

Не ще ли бъде щастие за вас

тоз плен, ако направя ви кралица?

МАРГАРИТА

Да съм кралица в плен е по-позорно,
отколкото робиня да съм проста!
Кралете и кралиците не могат
без свобода!

СЪФЪК

Разбира се, госпожо,
и вие ще я имате, ако
я има Хенри.

МАРГАРИТА

Какво общо има
със мене неговата свобода?

СЪФЪК

Ще те направя негова кралица,
в ръката ти ще сложа златен скиптър,
а на главата — ценна диадема,
ако склониш да бъдеш моя...

МАРГАРИТА

Как?

СЪФЪК

... да бъдеш негова.

МАРГАРИТА

Любезни графе,
не съм заслужила подобна чест.

СЪФЪК

Не, аз не съм заслужил да годявам
за краля си такава дивна дама
и сам да нямам дял от хубостта ѝ.

Какво ще кажете на туй, мадам?

МАРГАРИТА

Ще кажа „да“, ако баща ми иска.

СЪФЪК

Викнете капитаните да дойдат
със своите знамена!... Ний още тука,
пред замъка ви, прелестна принцесо,
ще призовем за разговор баща ви.

Сигнал за преговори. На стените на града се появява Рение.

Рение, я гледай! Дъщеря ти в плен е!

РЕНИЕ

Във чий?

СЪФЪК

Във мой!

РЕНИЕ

Какво да правя, Съфък?
Войник съм — не умея да рева
и да коря капризната Фортуна!

СЪФЪК

Какво да правиш? Мога да ти кажа.
Дай своето съгласие за нещо,
което носи висша чест за тебе:
да стане тя жена на моя крал.
Макар със сила, аз я убедих
и ти склониш ли, лекият й плен
ще я дари със кралска свобода.

РЕНИЕ

Дали говори истината Съфък?

СЪФЪК

Запитай дъщеря си да ти каже,
че Съфък не зальгва и не мами!

РЕНИЕ

Разчитайки на твоята честност, слизам
и отговор веднага ще ти дам.

СЪФЪК

Пък аз ще те изчакам тука долу.

Тръбен звук, Рение излиза и се появява долу.

РЕНИЕ

Добре дошъл у нас, достойни графе!
Прави в Анжу, каквото пожелаеш!

СЪФЪК

Благодаря, Рение, щастлив със рожба,
достойна за съпруг от кралски род.
Какъв е твоят отговор за нея?

РЕНИЕ

Щом ти решил си, прелюбезни Съфък,
че недостойната ми дъщеря
ще е добра жена за твоя крал,
то — при условие Анжу и Мен
да си останат мои и свободни
от чужда власт и от военен удар —
тя може, ако иска, да го вземе.

СЪФЪК

Откупена е значи. Приеми я!
И обещавам ти от днес нататък
спокойно да владееш своите графства.

РЕНИЕ

Пък аз на теб, представител на Хенри,
ръката ѝ предавам в знак на туй, че
от днеска тя сгодена е за него.

СЪФЪК

Рение французки, позволи ми тука
да ти изкажа кралска благодарност,
понеже ходатайствувам за крал!...

Настрани.

Макар че ще се радвам да излезе,
че бил съм ходатай за свое дело!...
С добрата вест веднага ще замина
за Англия, където ще подготвя
тържественото сключване на брака.
Довиждане! Брилянта си пази,
тъй както му подхожда, в златна стая!

РЕНИЕ

Прегръщам те, тъй както бих прегърнал
самия Хенри, ако беше тук.

МАРГАРИТА

На добър път, милорд! И нека Съфък
да носи винаги добрите мисли
и пожелания на Маргарита!

Тръгва си.

СЪФЪК

Довиждане, принцесо!... Но постойте!
А няма ли привет за моя крал?

МАРГАРИТА

Предайте му, какъвто му дължи
една покорна негова слугиня!

СЪФЪК

Слова изящно казани и скромни!
Но, извинете, няма ли да има
за него някакъв залог любовен?

МАРГАРИТА

Предайте му едно сърце моминско,
неопетнено от любовно чувство.

СЪФЪК

И туй в прибавка!

Целува я.

МАРГАРИТА

Не, за теб е то —
не съм тъй дръзка, че на крал да пращам
подобна лудост за годежен дар.

Излиза заедно с Рение.

СЪФЪК

Да би била за мен! Но спри се, Съфък!
Недей се впуска в този лабиринт,
населен с минотаври^[52] и заплахи!
На своя Хенри опиши я щедро,
припомнил си природната ѝ хубост,
пред чийто чар изкуството бледнее,
на кораба лика ѝ си повтаряй,
та кралят щом запита те каква е,
да може твоят разказ да го смае!

Излиза.

[48] „... Северния господар на злото...“ — става дума за Сатаната. Северът е бил смятан по Шекспирово време за обиталище на злите духове. ↑

[49] *Цирцея* (мит.) — легендарна вълшебница, за която се разказва в „Одисеята“ на Омир: тя напоила с магическа напитка другарите на героя и ги превърнала в свине, а него самия задържала цяла година на острова си. ↑

[50] „... целувам тези пръсти...“ — по Шекспирово време жест на уважение е било целуването на собствените пръсти. ↑

[51] *Quid pro quo* (лат.) — недоразумение. ↑

[52] „... лабиринт... минотаври...“ — Минотавър бил чудовище, което обитавало лабиринта. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Лагерът на дук Йорк в Анжу.

Влизат Йорк, Уорик и други.

ЙОРК

Докарайте магьосницата Жана,
осъдена да бъде изгорена!

Влизат Жана — под стража — и Старец — овчар.

ОВЧАРЯТ

Това ще умори баща ти, Жана!
Нима те търсих близо и далече,
та да те срещна, за да съм свидетел
на твоята жестока, ранна смърт?
О, сладка дъще, ще умра със теб!

ЖАНА

Презрени дрипльо! Просяко нещастен!
По кръв съм аз къде-къде над тебе!
Не си ми, дърто, ни баща, ни сродник!

ОВЧАРЯТ

Не те е срам!... Тя лъже, господа!
В енорията знаят, че е моя!
Жена ми, майка й, е още жива
и може да свидетелства, че тя
е първи плод на моето ергенство^[53]!

УОРИК

Нещастнице, рода си да отричаш!

ЙОРК

Личи си, че в порочност е живяла,
и за такъв живот — такава смърт!

ОВЧАРЯТ

Как можеш толкоз да упорстваш, Жана?
Бог знае, че си плът от мойта плът!
Заради теб изплаках толкоз сълзи —
баща си не отхвърляй, дъще моя!

ЖАНА

Селяко, махай се!... Нарочно вие
сте го подкупили, за да укрие,
че произлязла съм от знатен род!

ОВЧАРЯТ

Това е вярно. Пуснах един златен
на селския свещеник, да ни свърже
със майка й!... Ела, коленичи,
да те благословя, момиче мое!
Не искаш, а? Проклет да е часът,
във който врекна пръв път! Мишеморка
да беше млякото, което сука!
Вълкът да беше те изял, когато
те працах на полето със овцете!
Ще се отричаш от баща си, курво!
На кладата! Във огъня! Такава
да свърши на въже не заслужава!

Излиза.

ЙОРК

Откарайте я! Прекалено дълго
мърсила е земята със пороци!

ЖАНА

Кого осъдили сте първо чуйте:

не долна дъщеря на прост овчар,
а рожба на старинен кралски род,
девойка непорочна, чиста духом,
избрана от небето, за да върши
тук долу чудеса по Божя милост.
Аз никога до днес не съм била
във връзка с бесове и черни сили,
но вие, омърсили се със похот,
обагрили ръце в невинна кръв,
разкапали се в хиляди пороци,
понеже въвн от Бога сте сами,
за невъзможно смятате, че може
да се извършват чудеса тук долу,
без дяволи във тях да имат пръст.
Нещастни заблудени! Жана д'Арк
е дева без петно в дела и мисли
и нейната невинна чиста кръв
ще вика: „Мъст!“ пред Божиите двери!

ЙОРК

Добре, добре! На кладата, по-бързо!

УОРИК

И чувайте: понеже е жена,
по-щедро трупайте дърва и съчки
и две-три бъчви със катран сложете
около кола, та с по-буен огън
да съкратим предсмъртните й мъки!

ЖАНА

Нима сърцата ви не ще омекнат?
Тогаз открий им, Жана, своята слабост,
която по закона те закриля!
Аз бремна съм! Подли кръвопийци,
които към смъртта сте ме повлекли,
недейте умъртвява моя плод!

ЙОРК

Ха! Святата девица със корем!

УОРИК

Това е най-голямото ти чудо!
Дотам ли те доведе твоят святост?

ЙОРК

Играли са си малко със дофина.
Предчувствах, че на туй ще се опре.

УОРИК

Не са ни нужни копелета тук,
особено направени от Шарл!

ЖАНА

Но моето дете не е от него —
на своята страст към Алансон дължа го!

ЙОРК

От Алансон? От този Макиавели^[54]?
То трябва непременно да умре!

ЖАНА

Не, не от Шарл и не от Алансон
е моят плод! Излъгах ви — Рение,
той, кралят на Неапол, облада ме!

УОРИК

Но той е женен, туй не се търпи!

ЙОРК

Девойка улична — сама не знае
кого да обвини от толкоз много!

УОРИК

Била е щедра и великодушна!

ЙОРК

И чиста девственица!... Ти сама
осъди себе си и своя плод —
на милост не разчитай, долна стърво!

ЖАНА

Тогаз водете ме! И нека мойто
проклятие остане ви за спомен:
додето свят светува, слънце ясно
над вашата страна да не просветне,
а мрак и черна нощ да ви обгръщат,
докле, отчаяни, собственоръчно
нахлузите си клупа на врата!

Излиза, водена от стражите.

ЙОРК

Не, ти на прах ще станеш и на пепел,
окаяна служителко на ада!

Влиза Уинчестър, следван от Свита.

УИНЧЕСТЪР

Почтени лорд-настойнико, аз нося
от краля пълномощия за вас,
защото християнските държави,
загрижени от нашите войни,
отправили са пламенна молба
към нас и към надменните французи
да сключим мир; във връзка със което
дофинът, придружен от своята свита,
готов за разговор, е тук наблизо.

ЙОРК

Затуй ли беше целият ни труд?

Възможно ли е, след като тъй много
безстрашни рицари и прости воители
загинаха и дадоха кръвта си
за благо на своята родина,
с врага да сключим женствен, кекав мир?
Или в лъжи, предателства, измени
не сме загубили голяма част
от туй, което нашите предци
спечелиха със храброст и упорство?
О, Уорик, Уорик, скоро ще дадем
последната си педя френска пръст!

УОРИК

Бъди спокоен, Йорк — ще им поставим
условия тъй твърди, че от тях
французите не ще спечелят много.

Влизат Дофинът, Алансон, Бастардът, Рение и други.

ДОФИНЪТ

Английски лордове, понеже вече
решено е да бъде сключен мир,
ний тук сме, за да чуем какви точно
са вашите условия за него.

ЙОРК

Отговори им, Уинчестър, защото,
като ги гледам, яростта затяга
отвора на сърдития ми глас!

УИНЧЕСТЪР

Изслушайте ме, Шарл и френски знатни
срещу това, че Хенри ще склони
от чисто милосърдие да снесе
убиващото бреме на войната
от вашата страна, така че тя

да заживее в плодоносен мир,
ще трябва всички да се обявите
васали на английската корона.
Ако положиш клетва да го имаш
над себе си и да му плащаш данък,
ти, Шарл, ще бъдеш вицекрал под него
и ще запазиш кралския си сан.

АЛАНСОН

За да остане само своя сянка?
Челото си с корона да краси,
а във действителност да има само
правата на прост гражданин, така ли?
Това е невъзможно и нелепо!

ДОФИНЪТ

Известно е на всички, че аз вече
владеея по-добрата половина
от френските земи и че във тях съм
признат от всички за законен крал.
Нима могъл бих, за да разпростра
властта си и над тез, които нямам,
да се снизя до ранг на крал-васал,
макар над цяла Франция? Не, сър,
ще си остана с туй, което имам,
но няма, тласкан от ламтеж за още,
да си закрия сам възможността
за цялото, и то със пълна власт!

ЙОРК

Надменни Шарл, посредничество ти
потърси сам, за да добиеш мир,
а пък сега, до отговор щом дойде,
се теглиш настрани и правиш сметки.
Или приемай, без да ни изтъкваш
заслуги и права, като подарък
короната, която присвоил си,

или ще те разсипем с меч и огън!

РЕНИЕ

От самолюбие не бива, сир,
тъй косъма да цепите на две.
Ако изпуснем таз възможност днес,
напразно ще я чакаме отново.

АЛАНСОН

За вас ще е от полза да спестите
на свойте поданици тези страшни
кланета и жестокости, които
съпътствуват войната всеки ден;
така че заключете този мир!...

Тихо.

И ще го скъсате, когато щете.

УОРИК

Приемаш ли условията, Шарл?

ДОФИНЪТ

Приемам ги, със тази уговорка,
че няма да посегнете на никой
от наште укрепени градове.

ЙОРК

Тогава положи пред моя крал
обет на рицар, че и ти, и твойте
ще бъдете от днес покорни нему
и няма да надигате глави
за бунт против английската корона!

Дофинът и френските благородници правят знак за вярност.

Сега войниците си разпуснете,
кажете барабаните да спрат
и свийте свойте бойни знамена
във знак на мир след дългата война!

[53] „... плод на моето ергенство...“ — намек за това, че Жана е извънбрачна дъщеря на овчаря. ↑

[54] *Макиавели* — Николо Макиавели (1469–1527), италиански писател и политик от Възраждането, чието име незаслужено е станало синоним на политическа безскрупулност. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Лондон. Кралският дворец.

Влизат Съфък — в разговор с Краля, — Глостър и Ексетър.

КРАЛЯТ

Вий, графе, изрисувахте тъй ярко
портрета на принцеса Маргарита,
че аз съм смаян. Нейните достойнства —
и вътрешни, и външни — раждат в мене
могъща страст и както ураганът
срещу течението тласка кораб
с огромна изместимост, тъй и аз,
подтикнат от похвалите за нея,
се нося към крушение ужасно
или към залива, във който тя
ще ми даде плода на любовта си!

СЪФЪК

Постояйте, сър, тоз разказ мой е само
блед предговор към нейната възхвала.
От главните й качества — да имах
изкуството добре да ги изтъкна —
аз бих изпълнил цял огромен том,
във който всеки ред би бил способен
да увлече най-трезвия разсъдък.
Но най-чудесното е туй, че тя,
макар така божествена и дивна,
е толкоз скромна, че склони да бъде
на вашите услуги, с други думи,
най-честно да почита и обича
крал Хенри като свой законен мъж.

КРАЛЯТ

И другояче той не би я искал
за нищо на света! И затова
склонете, лорд-настойнико, да взема
принцеса Маргарита за жена!

ГЛОСТЪР

Направя ли го, бих склонил да бъде
извършен грях. Вий знаете, кралю,
че вече сте сгоден за друга дама^[55].
Как можем, без честта ви да пострада,
да скъсаме една годевна клетва?

СЪФЪК

Тъй както може всеки крал да скъса
обета си, щом той е незаконен,
или тъй както всеки рицар, който
приел е да се бие във турнир,
с достойнство може да напусне боя,
ако съперникът не му е равен.
Онази дъщеря на беден граф
не е за крал и кралят е свободен
да скъса своята годявка с нея.

ГЛОСТЪР

С какво я превишава Маргарита?
Баща ѝ не е повече от граф,
макар и да се перчи с гръмки титли.

СЪФЪК

Той, господарю, крал е на Неапол
и на Йерусалим и тъй голям е
престижът му във Франция, че ние,
укрепвайки съюза си със него,
ще затвърдим мира и ще държим
французите във вярност и покорство.

ГЛОСТЪР

И Арманяк не би помогнал много,
защото той и Шарл са в близко родство.

ЕКСЕТЪР

И дал би тежка зестра, а Рение
ще иска да получи, не да дава.

СЪФЪК

Говорите за зестри, господа?
Недейте оскърбява своя крал!
Нима е той тъй долен и презрян,
че да избира своята невяста
за нейното богатство? Хенри може
да позлати жена си — той не търси
жена, която да му носи злато!
Селяците се само пазарят,
когато женят се, като че ли
търгуват със овце или волове.
Женитбата е действие, което
по пълномощие не се решава
и ложе с краля трябва да дели
не таз, която ний ще му натрапим,
а таз, която Хенри е обикнал;
и туй, че той обича Маргарита,
ни задължава да поставим нея
пред всяка друга, само за това.
Женитбата насила — туй е ад,
цял век от непрекъснати раздори,
а пък обратното е благодат,
мир, слязъл от небесните простори!
И има ли по-правилно от туй
крал Хенри в своето качество на крал
да встъпи в брак със кралска дъщеря?
По външен чар и кралско потекло
принцеса Маргарита е направо
създадена за кралска диадема,
а нейните, по-силно изразени,

отколкото у другите жени,
решителност и смелост са съзвучни
със нашите надежди за престола.
Защото Хенри, син на покорител,
баща на покорители ще стане,
ако се свърже със жена, каквато
е смелата и твърда Маргарита.
Затуй, отговорете, господа,
на мойто предложение със „да“!

КРАЛЯТ

Не зная от какво, добри лорд Съфък,
дали от толкоз яркия ви разказ,
или от туй, че мойта младост още
не е пламтяла от любовен жар,
но чувствам във гръдта си толкоз бурна
кипяща смес от страх и от надежда,
че просто поболявам се от мисли!
Затуй вземете кораба, милорд,
и тръгвайте към Франция, където
на всичко съгласете се, но само
издействайте от лейди Маргарита
да прекоси морето, за да бъде
венчана и помазана във Лондон
като съпруга царствена на Хенри!
За пътните разноски съберете
десятък от народа. И, повтарям,
додето не се върнете, ще бъда
във хиляди тревоги. Вие, чичо,
не се обиждайте! Ако ме съди
не днешният дук Глостър, а дук Глостър
от някога, той — зная — ще прости
внезапността на младия ми порив!...
Сега ме отведете, гдето сам
ще мога на скръбта да се отдам!

Излиза.

ГЛОСТЪР

Да, скръб ще има — отсега го знам!

Излиза, следван от Ексетър.

СЪФЪК

Тъй Съфък надделя и тръгва, както
към Гърция е тръгвал Парис^[56] нявга,
с надежда като него да сполучи
във любовта и вярвам, че ще има
от неговата участ по-честита:
венчала се за Хенри, Маргарита
ще властва над мъжа си, а чрез нея
аз краля и страната ще владее!

Излиза.

[55] „... сгоден за друга дама“ — става дума за дъщерята на френския граф д'Арманяк. ↑

[56] Парис (мит.) — герой от Троянската война, син на Приам. Той отвлякъл жената на спартанския цар Менелай, Елена, което довело до войната, възпята в Омировата „Илиада“. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.